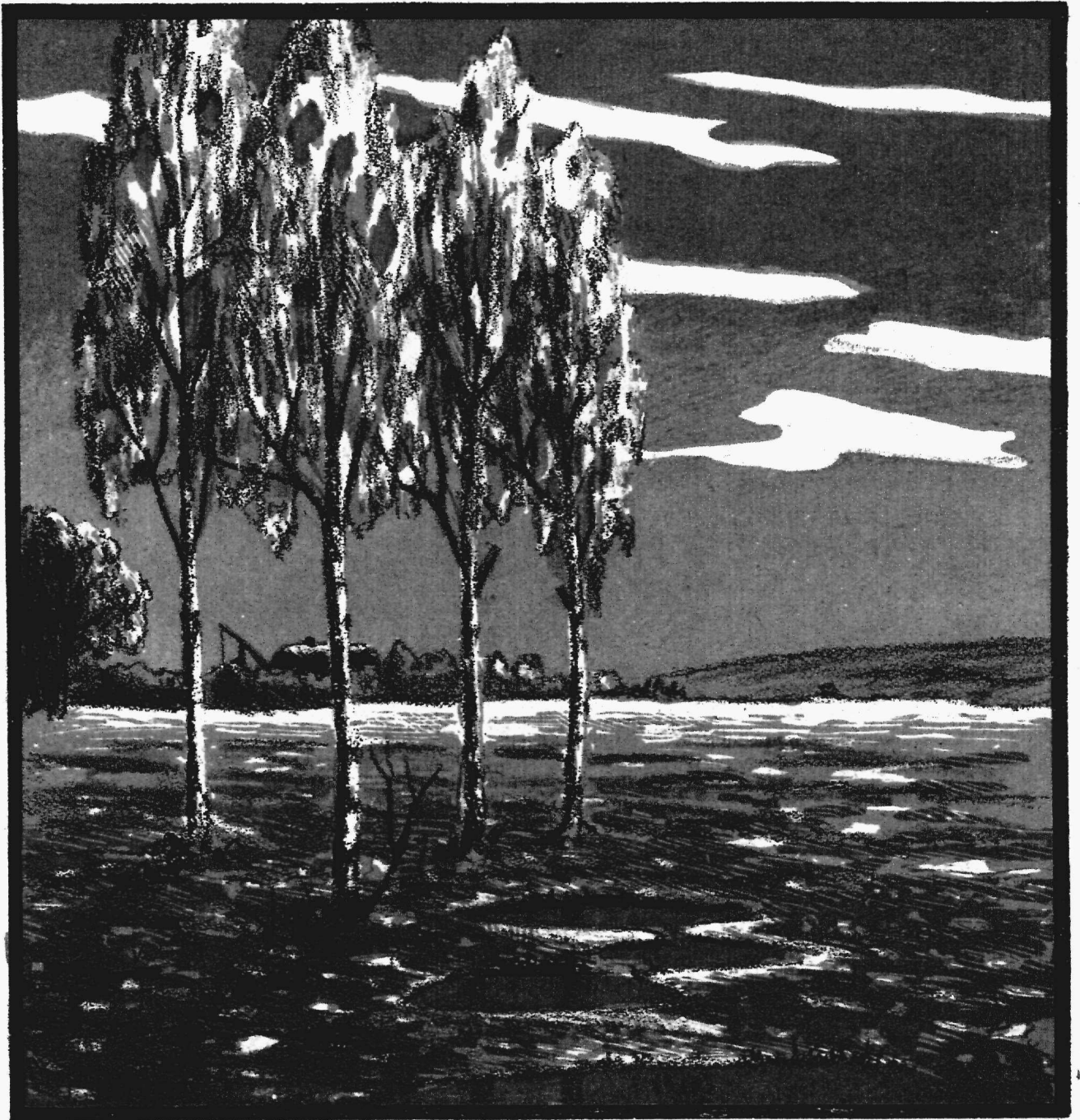

ADU

Nr. 20

19. Mai 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

HAAPSALUS, KARJA T. 3. **J. SAAR** NAROOVA - JÕESUUS,
MEREKÜLA TÄNAV 32.

TALLINNAS, NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSED VIIMASTE
MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID,
KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄREL-
VALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus «PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võima-
lusiega sisseseatud

trükikoda

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
mitmekesisem trükiäh-
iede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, mood-
sate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseade tõttu pa-
remate väljamaa selle-
kohaste ettevõtetelega
-- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

Nr. 20.

19. mail 1923.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KONETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

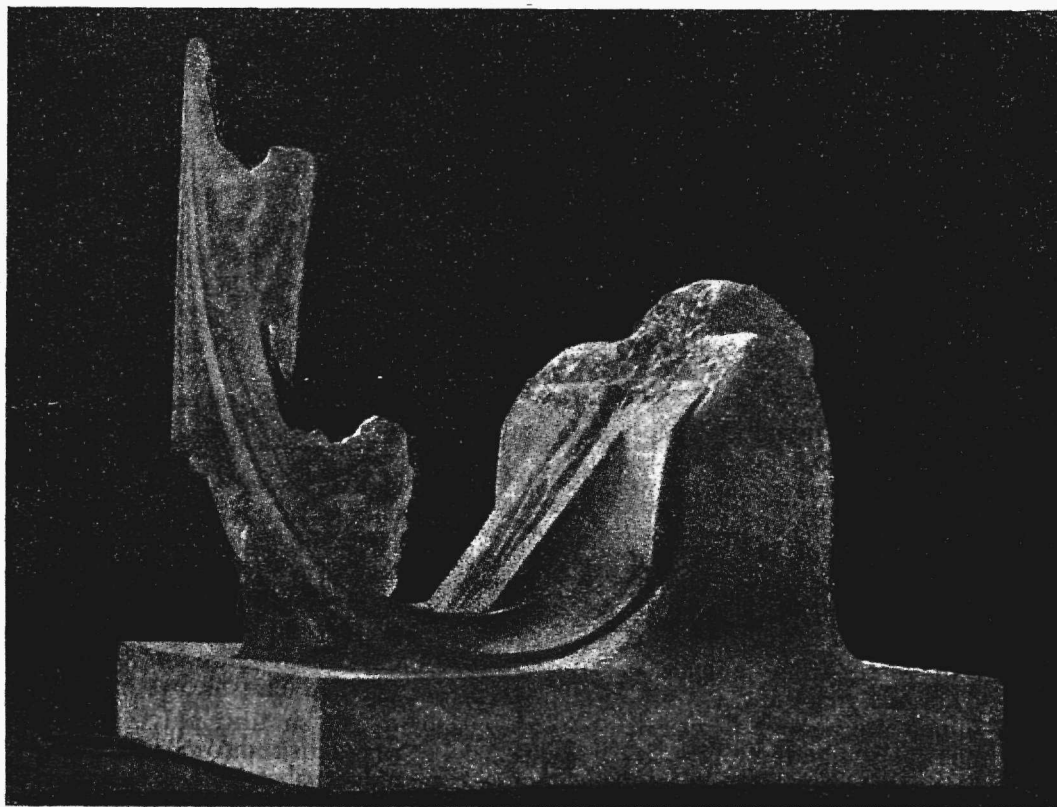
MÄGI-IDÜLL.

HEINRICH HEINE. Tõlkinud J. Kärner.

1.

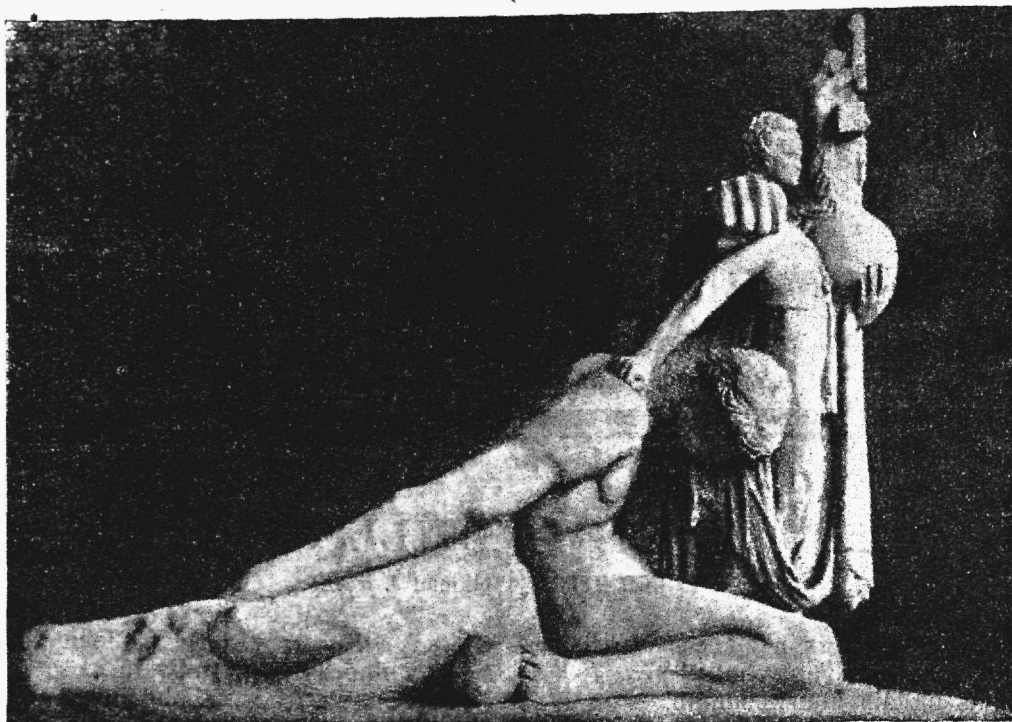
Mäe pääl hütis üksildases
elab mäemees vana, hall;
väljas haljaid kuuski kohab,
hülgab kuu kui kuldne pall.

Keset hütü seisab leentool.
nikerdatud, kaunis ta,
õnnelik, kes sellel istub,
ja see õnnelik nüüd ma!

Uus elu.

Islandi kunstniku Einar Jönssoni marmorkuju järele.

Evolution.

Islandi kunstniku Einar Jónssoni marmorkuju järele.

Pingil istub väike tüdruk,
toetand käe mu põlvele,
silmad tal kui sinitähed,
purpurroos ta suukene.

Ja neis armsais sinitähis
helk on taeva sügava,
purpurroosile ta tõstab
kelmilt sõrme-liilia.

Ei, nüüd ema meid ei kuule,
sest ta ketrab hoolsasti,
vana isa tsiitrit mängib,
laulab kaasa ühtlasi.

Ja mu väike jutusteleb
tasa, sõnu sosistab,
mõne tähtsa saladuse
mulle üksi avaldab:

„Sellest a'ast, kui tädi suri,
keegi enam mind ei vii
enda seltsis Goslarisse,
kuigi lõbus säääl on nii.

Meil seevastu külm ja igav
nendes kõrgeis mägedes,
talvel oleme me hoopis
nagu maetud hangedes.

Ja ma olen kartlik tüdruk,
nagu laps ma kardan neid
mägivaimusid, kes kurjad,
öösel käivad mägituid.“

Äkki vaikis armas tüdruk,
nagu oleks hirmund ta
oma sõnadest, ja kattis
silmad kinni kätega.

Kuused väljas kohisevad,
voki ratas vuriseb,
isa tsiiter sekka kõlab,
vana viisi sumiseb:

„Ärgu hirmutagu, tütar,
sind öövaimud tigidad;
ööd ja päevad inglid, armas,
sinu juures valvavad!“

2.

Kuuse haljas käsi klopib
väikse hüti aknale,
kuu, see kuldne kuulataja,
heidab valgust seinale.

Isa, ema kõrvalkambris
norskavad ju magades,
üksi meie alles ülal,
valvsad õndsas vestluses.

„Et sa tihti palvetanud,
raske uskuda on mul,
palvetusest küll ei tule
huulte kerge värin sul.

See on külm ja tige värin,
hirm mul valdab südame,

sinu silma vaga sära
siiski troostiks veidike.

Ja ma kahtlen, kas sa usud,
kas sul hinges tõesti aim,
et on taevas Jumal-Isa,
et on Poeg ja Püha Vaim?"

Ah, mu laps, kui alles väike
ema süles istusin,
taevas valitsevat Isa
suurt ja kõrget uskusin,

oma rahva poolt, kuis ikka,
tasuks löödi ristile.

Aga nüüd, kui mees ma olen,
lugend, väsind rännakust,
kõigest südamest ma usun
Püha Vaimu vägevust.

Suuri imesid ta teinud,
ikka teeb neid, võimukas;
purustas türannilossid,
orja-ikke hävitas.

Valguse poole.

Islandi kunstniku Einar Jönssoni marmorkuju järele.

kes on kauni ilma loonud,
kauni inimese, muu,
kes on ette määrand käigu
päikse, tähtede ja kuu.

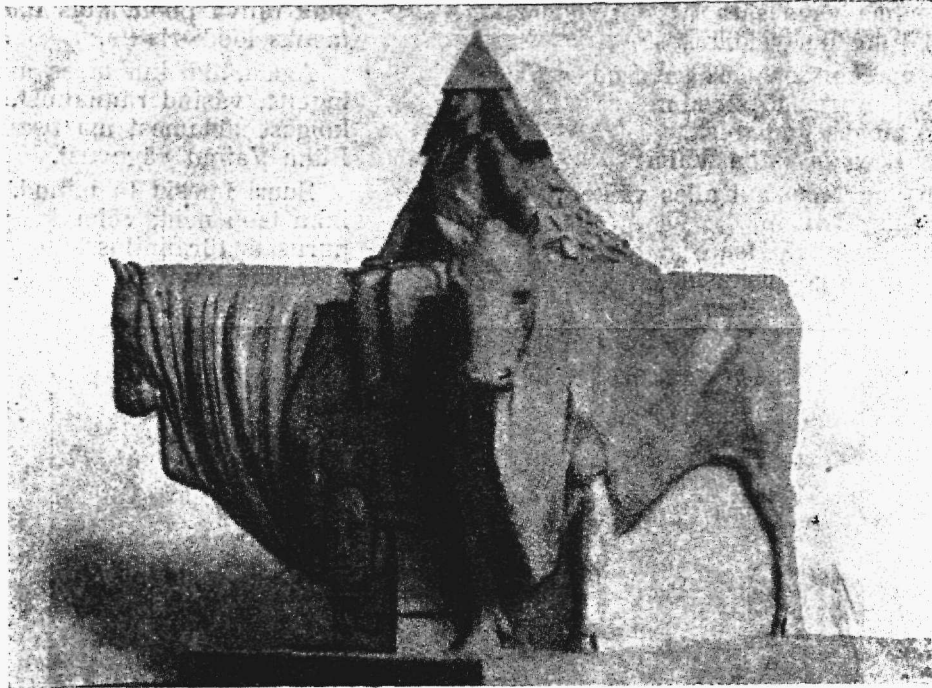
Kui ma kasvasin, mu väike,
rohkem mõistsin mõtelda,
hakkasin siis aru saama
ja ka Poega uskuma,

Poega, kes kord avas meile
suure armu seaduse,

Parandab ta vanad haavad,
näitab õigust igavest:
kõrgest soost me kõik, ei ole
orjaks sündind inimest.

Hajutab ta kurja udu,
rumaluse tondi töö,
mis me armastuse, rõõmu
kallal närib päeva, öö.

Tuhat rüütlit välja valind
Püha Vaim on endale,

Atlantise kuningas.

Islandi kunstniku Einar Jönssoni marmorkuju järele.

et nad tema tahet täidaks,
annud vaprust nendele.

Välgub nende mõõgatera,
lipud kõrgel uhkeina!
Mis, mu väike, tahad tõesti
säärast rüütlit näha sa?

Noh, siis vaata mulle, suudle
minu huuli, väike maim;
sest mu samuti on valind
oma rüütliks Püha Vaim.

3.

Vaikselt väljas halja kuuse
taha kuu nüüd peidab end,
meie kambris vilgub vaevalt
lamp, ta pikka tühjenend.

Aga sinitähis süttind
valgus heledam on veel,
hõõgub purpurroosi suuke,
vestab armas lapsekeel:

„Käabused ja tillud haldjad
leiva, liha viivad meilt,
õhtul kastis kõik on alles,
hommikul — sa otsi neilt.

Väiksed haldjad piimalt koore
varastavad, jätavad
potid lahti ja siis kiisu
päris tühjaks lakub nad.

Ja see kass on nõid ju päris,
öö või torm, ta jookseb taas

vaimumäele, kus on vana
torni vare lagund maas.

Rõõmu täis ja mõõga hiilgust
kord sääl seisis uhke kants;
rüütlid, daamid, paashid kaasa
kiskus tõrvikute tants.

Ära nõidus lossi, rahva
siis üks vana tige nõid,
varemed nüüd ainult näha,
kus öökulli kuulda võid.

Aga õnnis tädi ütles:
õige sõna lausuda
õisel ajal õigel tunnil
väljas õigel kohal ka:

Jälle tõuseb varemest
üles loss, mis hiilgav nii,
jälle tantsib rõõmsalt rüütel,
daam ja paash kui ennegi;

ja kes õige sõna lausus,
selle oma loss on just,
trummi ja trompeedi heli
kiidab noort ta vägevust“.

Nõnda õitsvad muinasjutud
roosihuulel punasel,
silmist voolab nende üle
valgust helgil sinisel.

Kuldseid juukseid mässib mulle
käte ümber, sõrmile
annab kaunid nimed, naerab,
suudleb, jääb siis rahule.

Ja ses vaikes kambris vaatab
mulle kõik nii tuttavalt;
laud ja kapp — mul on, kui oleks
näinud neid ju enamalt.

Sõbralikult kell see tiksub,
tsiiter, vaevalt kuulda ju,
endast hakkab helisema,
istun unes otsegu.

Õigel tunnil õigel kohal,
väike, tõesti viibid siin;
imette ja järgi, kuhu
salasõnal su ma viin.

Lausun sõna, värisedes
taganeb ju kesköö tund,
valjum oja, kuuse kohin,
vana mägi tõrjub und.

Tsiitri mäng ja vaimulaulud
helisevad sellel mäel,
millest paiskab lillemetsti
kevad välja nõjaväel.

Lilled, uhked imelilled,
iga leht kui muinasloos,

kirjud värvid, kanged lõhnad,
õõtsub kõik kui kirehoos.

Roosid, hullund punaleegid,
kaosest õitsma puhkevad,
liilia kristalsed sambad
vastu taevast tõusevad.

Päikse suurte tähte iha
ülal hõõgab taevatelk;
liiliate karikasse
voolab nende lõomahelk.

Kuid me ise, magus väike,
palju rohkem muutunud,
kulla, südi, tõrvikute
kuma meid on puutunud.

Sa printsessiks oled saanud,
hütt see nüüd on hiilgav kants,
kussa rõõmsalt kaasa viinud
rüütli, daami, paashi tants.

Aga mina olen võitnud
kõik, mis olen tahtnud just:
trummi ja trompeedi heli
kiidab noort mu vägevust.

VÕITLUS TSHOMO-LUNGMA, MAAKERA KÕRGEMA MÄEHARJA PÄRAST.

WALTER FLAIG. Tõlkinud I. M.

Peaaegu samasugust kirju pilti näitab ka loomariik. Tarais ja troopika vihmametsades elavad mitmed tuntud palava vöö loomad. Sealse dshunglis tammuvad India elevant ja ninasarvik, krokodillid ja lugematu hulk vesilinde elustavad kaldaäärseil. Sead tuhnivad metsatihnikus, metsikud koerad hulguvad laantes, tiigri kriiskav kisa lõikab läbi öövaikusest. Pühvlid, sebad, valged hirved, tiibetskassid, tapiirid, soomusloomad, ihneumonid, lendavad maod ja päratu suured vihmussid elavad vihma piirkonna metsades. Paavianid, gibbonahvid, merikassid kihutavad suure kisaga puust puusse. Mõned neist loomadest ronivad ka kõrgemale mägestikku, nii tiiger ja teised kassid, kui ka nepalparder ja marmelkass, siis ahvid, kelle hulgast hindude seas pühaks peetud hanumani (Joonis 10) kõrgustikkudeltki võib leida. Hanuman oligi see, kes andis inimestele mõistatuse Himalaja mägestiku lume-elannikkudest. Kuna ta lepib iga söögiga ja on kaetud tiheda karvakasukaga, siis pole võimata, et ta mõnikord tungib lume piirkonnani, on ju teda sagedasti nähtud Kashmiris lumiste kuuskede otsas ronimas.

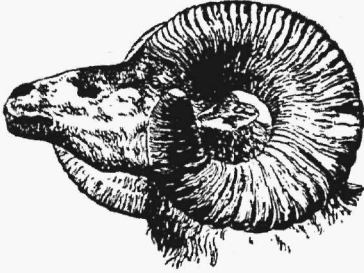
Imeilus on lindude riik, kõigepealt kanade,

fasaanide ja paabulindude pered; ka röövlindusid on seal, nagu kotkad, lambakullid, raudkullid, siis ninasarvik-linnud, toredad räästad, kured, toonekured ja kõik laulikud. Vastikud on maod, kes sagedasti puie okstes rippudes oma ohvrit luuravad, nende seast on tuntud, India „madude taltsutajate“ kaudu, võigas

Joonis 10. Hanuman,
ahvinimese tõust.

mürgine prillmadu. Kärp, mäger, kõik närijad, niisama hundid, rebased ja iseäranis ilusad metslambad asuvad seal, viimaste seas on tähelepanuväärt argali, kõige suurem metslambas, Himalaja kaljukits. Jaht argali peale on inglaste juures lugupeetud spordiks, sest loomal on suured, toredad sarved. (Joon. 11.)

Joonis 11. Argali, kõigesuurema metslamba sarv.

Muiste, kui argali elas alles suurtes karjades, siis korjati neid sarvi hunnikutesse ja nad täitsid lumega kaetud mägestikus — teejuhtide osa. Tihe kasuknahk kaitseb loomi; seda „mantlit“ läheb neil väga tarvis, sest nad ronivad kuni 6000 m. kõrgusele ja jäävad öösiti üles kindlatesse paikadesse. Päeval tulevad nad alla ja elavad päris korralikku elu, s. t. nad söövad, puhkavad, söövad jälle, kuni õhtul tagasi pööravad oma peidupaikadesse. Nad elavad ikka väljaspool metsapiiri ja seal, kus neid taga ei aeta, on nad niisama julged kui uudishimulikud; tulevad ju argalid sagedasti pärismaalaste karja sekka ja söövad ühes nendega. Nende liikumise kindlus ja nobedus on suur, isegi kõige vaevalisemal maapinnal. Hoopis isesugune lambaseltsi loom on nahur ehk bharal, kes asub põhjapoolsetes mäeahelikkudes; ähvardava hädaohu lähenemisel vilistab ta hoiatuseks läbilõikavalt — mis kõlab karva-pealt nagu inimesegi vile — ja põgeneb siis

Joonis 12. Jak, metshärg, keda koormate kandmiseks tarvitatakse.

hulljulgetel hüpetel üle kaljude. Sama noble on ka kitsetaoline thar, kes elab kõrgemas metsapiirkonnas. Nende karv, mustjas-hallist kuni roostepunaseni, on sagedasti õige pikk ja vanunud. Nahur ja thar kannavad mõlemad toredaid sarvi, vähem, kaljukitse liiki loomal aga väikseid sirgeid sarvi, niisama takin, kohmakas kaljukits Assamist ja Bhutanist. — Üle mägismaa lagendikkude põhjaharjade vahel näeb vahest vilksatamas väledaid kergejalgseid Tiibeti gaselle, kuna koduloomadeks peetakse lambaid, hobueeslid, jakkisid ehk metshärgasid. Jakki tarvitatakse ka veo- ja sõiduloomaks ja ta täidab seal meie veohärja aset; küla jõukust arvatakse nende loomade arvu järele. Kohmakas, pika vanunud karvaga, kühmas seljaga ja tugevate sarvedega, astub ta vabalt metsikut teed — enamasti põhjapoolses Tiibetis — kardetav elukas, vihahoos pööraselt metsik ja ettevaatamatu, taltsalt aga väga kasulik koduloom, sest ta annab piima, liha, nahka ja on peale selle kõigega leplik.

Kõige imelikum aga nende mägestiku loomade seas on vist küll moshusloom (Joon. 12). See põdraliiki kaunis loomake on sarvedeta, selle eest aga väga suurte kõrvadega. Temas ühinevad kõik eespool nimetatud metslammaste ja teiste omadused, sest „ta jookseb antiloope väledusega, hüppab ja ronib kaljukitse kindluse ja julgusega“. Kartlik, nagu ta on, võib teda näha kaljurüngastel ronimas enamasti üksinda, harva paarikaupa, ja ainult väga paha ilm ajab teda otsima madalamaid kohti. Temal on veel kaks omadust. Ühest, moshusest, on ta saanud oma nimegi. Moshus, see on õlitaoline vedelik, mis tuleb moshuskotist, rahukesest looma kõhu all. Kange lõhna pärast tarvitatakse seda vedelikku „parfüümiks“, aga ka arstimisvahendiks. Sellepärast peetakse vanast ajast saadik looma peale jahti,

Joonis 13.

Himalaja karu, kes kui kass puie otsas ronib.

sest moshuskotti hinnatakse kõrgelt. Teine iseäraline omadus leidub ka isaloomade juures: pealmise lõua äärmised kihvad — väikeste valaskala kihvade sarnased — ulatuvad välja sõrme pikkuselt, nagu kaks teravat sirpi. Paarimise ajal on see jääradele metsikuks taplussõjariistaks. Samal ajal on ka moshuse lõhn nii kange, et loomade lähedust tunneb mitmesaja meetri tagant.

Õige veider, aga sugugi mitte nii vaga loom on terava ninaga Himalaja ehk Tiibeti karu, keda hüütakse ka veel paeluskaruks ta valge kaelaesise pärast (Joonis 13). Ta ronib väga osavalt „nagu kass“ mööda puid ja kui ta seal nii mõnusalt mõnel oksal kükitab, on tal päris heasüdamline ilme; aga see on pettus, sest kord vihaseks aetud, tõuseb ta sirgelt püsti ja on siis väga hädaohtlik vastane. Paljud pärismaalased kannavad armisid tema kuritahtlike pealetungimiste mälestuseks ja nii mõnigi kütt — ka valge — on langenud temale ohvriks. Ta armastab Himalaja sügavaid laanetihnikuid ja ronib kõige kõrgemate puude latvadesse, kust käib toomas pähklaid ja siidi-ussipuu marju; elab ta ju peaasjalikult taimetoitlasena, ehk küll tapab põtru, isegi hobuseid ja härgi.

On arusaadav, et nii mitmekesisel kliimas sigineb ja edeneb rohkesti ka iga muu loomaliik, kõigepealt putukad. Tüütavad sääseparved, hiiglasuured põrnikad, toredad liblikad ja terve kari igasuguseid „söödikuid“ kihisevad rändaja ümber. Kuival elutsevad verekaanid ripnevad okstelt ja viskavad end möödaminejatele kaela. Sisalikud, ussid, jänesed, kivikanad, siilid, okassead ja oravad elavad tihti kõrgel mägestikus. Metslambad, jänesed, hundid, rebased ja mäerotid, rotid, hiired ja mõned putukaliigid tõusevad — metslindude kõrval — kõige kõrgemale. Nagu taimeriigis, nii kohtavad siingi üksteist äärmised kujud troopika ja polaarmaade alalt ning elustavad oma haruldase ilmumisega ümbrust, mille sarnast teist ei ole.

Inimene ja Himalaja.

Määratuil Himalaja mägestiku kivimassidel elutsevad taimed ja loomad, puudub ainult veel inimene.

Imede maa India, mis puhkes õitsengule otse Himalaja kaljumüüride ees, oli ümberkaudsetele rahvastele juba igivanast ajast saadik olnud igatsetud maaks, mida nad püüdsid alla heita. Nii on Himalaja aastatuhandete kestes meelitanud oma juure rahvaid küll põhjaläänest,

Kõrge-Aasiast, küll läänest, Iraanist, Perasiast ja kaugemaltki. Kõige esiti, ümarguselt 3000 aastat e. Kr., tulid Hindukush mägestikult alla aarialased ehk isandad, nagu nad ise endid nimetasid, orjastasid maa päriselanikud draviidid ja avasid seega rahvaste liikumise, mis vahest vaiksemas, vahest metsikumas tempos läbi Kabuli väravate Afganistanist sisse voolas. Iga uus laine kattis eelmise, ning muinasloo järele olevat juba assüürlasedki osa võtnud sellest tormisest lainetusest. Meedea rahvas, perslased, greeklased (Aleksander) tungivad kuni Induse jõeni, siis tulevad jälle Kõrge-Aasia nomaadi rahvad. Aastasadu kestavad võitlused, kuni umbes aastal 1000. pr. Kr. tungib sisse muhameed-

laste hiiglalaine, mis maha surub Brahma, Buddha ja Hindu usuõpetused ning nende templite asemel üles ehitab oma mosheed. Turkestaniist tulevad tatarlaste parved; Dshingis-Khani metsikud karjad, Timuri väed paistatakse üle maa. Algab mogoilide valitsemise hiilgajärk. Baber, nimetatud lõviks, Akbar, kõige vägevam valitseja India troonil, on maa isandad: sellest suurest ajajärgust on pärit nõiduslike toredad paleed, mis oma hiilguse on alal hoidnud tänapäevani. Perslased ja afgaanlased järgnevad jällegi, mogoilide riik laguneb, kuni 1857. verisel aastal tõugatakse Inglise ohvitseri poolt suure irvitusega troonilt ning kihutatakse minema viimane mogoul, sest vahepeal on ilmunud India rahvaste näite-

Joonis 14.

Buddha, kes paastumise järele Himalaja mägedelt alla tulnud.

Joonis 15. Tiibeti elanikud.

Äärtel naised piduehtes. Keskel nunn. Teine pahemalt poolt — alamohvitser. Teine paremalt poolt — tööline.

lavale jällegi eurooplased. Marko Polo, Vasco de Gama, Venedigo ja Portugali rahvad, hollandlased, prantslased, inglased — kõik nad püüavad võita seda kuldakallist maad. Induse kallastel on voolanud vereojad. Milline kurbloomus! Esmalt meelitab Himalaja inimesi ligi, et neid pärast hävitada. Sest India rikkuses ja külluses lõdvenevad kõik ja kaotavad jõu järgmise maruhoo tagasilöömiseks, kuna nad oma usuõpetuste (Brahma, Buddha, Hindu j. t.) järele näevad kõike õndsust ainult enesestloobumises, „mitte-enam-otsimise, mitte-enam-tegutsemise kohutav-koledas pagodis“. Küll ammutas Gautama Himalajas möödasaadetud askeesist jõudu oma usutööks ja pööras tagasi madalikule (Joonis 14) äraseletatud ilmel, nagu valgustatu ehk „Buddha“. Aga rahva sekka jäi ikkagi väsinud vaim, mis troopika tulelöömas ei suuda vastu panna meelitustele, mida pakub enesesse süvenemine ja hingeline joovastus. Inglased tunnevad kohaliku kliima hävitavat mõju — leidub hulk näitusi, kui kiiresti eurooplased just seal kliimale ohvriks langevad ja lõdvenevad — sellepärast on nad asutanud kõrgel Himalaja mägestikus terve rea „tervise jaamu“. Tähtsamad neist on Simla Satledshi jõe kohal ja Dardshiling, 2170 m. kõrgusel, Sikkimis, kuhu jõuab Kalkuttast 18 tunniga, lõpuosas imepisikesel raudteel, millel rong kõrgel üle kuristikku edasi vurrab. Kogu India valitsus ühes asutuste ja ametnikkudega põgeneb suvel Dehlist üles Simlasse!

Aga Himalaja oli ka rahvaid lahutavaks müüriks, mislābi on Tiibeti-Hiina Kõrge-Aasia jäänud tänapäevani peaaegu erandita lahutuks rahvakirjust, alatas liikuvast lõunast. 2400 km. pikkune kaljuvall oma sageli jäätunud läbikäigu kohtadega ei luba ühelegi väevõimule ülepääsu. Üksainus kord, see oli aastal 1337., julges sultan Muhamed Ibn Toghluk Hiinale sel teel kallale tungida ja oma sõjaväge üles tuua. Ta hukkus kõige täiega Himalaja jääkõrbes. Sellepärast räägivad klassilise vanaaja kirjanikud Aristoteles, Eratosthenes, Hipparch, Artimodorus j. t. küll Aasia hiiglamägestikkudest, Taurusest, Parapanisusest, isegi India Kaukasusest, aga ei midagi Kõrge-Tiibetist.

Himalaja mägestiku rahvaid lahutav mõju püsib tänapäevani. On imelik, et ilmlik võim ei pääsnud üle tema harjade, küll aga buddhistiline vaimlik-usulik, kui ka uemad väljakaevamised Turkestanis enam ja enam tõendavad, et Buddha usu suur liikumine Ida-Aiasse on läinud üle Pamiri ja Tarimnõgu, piki Kuenlun mägestiku põhjapoolist jalga,

seega siis läänekaares ümber Himalaja ja Tiibeti.

Veel üht osa etendas Himalaja: ta võttis vastu rahvaid, kes võõraste vägivalivalitsete pealetungimisel põgenesid põhjapoole ja andis neile varju teiselpool Taraid ning tema kõrgustiku orgudes ja kuristikudes. Nõnda siginesid Himalaja rahvad, kes, kaljuvalli varjus elades, üksikute riikidena tänapäevani laialdase iseseisvuse on alal hoidnud. Kuna Kashmiris valitsevad Aaria tõugu ilusad kujud (Joonis 16), leidub Nepalis, Sikkimirs ja Bhutanis veel esialgsete pärismaalaste vaevalt liigitatavaid, osalt õige inetu välimusega jäänuseid; lisaks neile tulevad veel mitmesugused üle kõrgustikkude vähehaaval juure rännanud Tiibeti rahvaste osad, kellest tekkis imelik segu igivana Turaani ja India-Aaria. niisama Tiibeti-Mongooli tüüpide vahel (Joonis 17). Nii elavad näituseks Nepalis Mongooli tõugu suguharud: bhutiad, nevarid, murmid j. t., kes sageli vaevalt erinevad tiibetlastest (Joonis 15). Neid orjastasid gurkhad, üks India suguharu. Needsamad gurkhad põgenesid aastal 1303. muhameedlaste eest mägestikkudesse. Idas valitseb Mongooli Tiibet, nii märkame siis läänest idasse ja lõunast põhja ulatuvat üleminekuvormi Aaria tõust Mongooli omasse. Eelnimetud Himalaja riigid, eestkätt Nepal ja Bhutan, on mägestiku varjul ja oma suguharu tubliduse tõttu suutnud end tänini kõrval hoida igasugusest Euroopa mõjust; Sikkim ja Kashmir ühes kungasriikidega ning Gharval ja Kumaun seisavad Inglise valitsuse all. Isegi Tiibet pidi enesele laskma meeldida inglaste poolt aastatel 1903.—1904. ettevõetud ekspeditsiooni, jõuti kuni Lhasa'ni, mis on tiibetlaste ilmaliku ja usuliku ülemvalitseja, Dalai-Lama asupaik. (Järgneb.)

Joonis 16. Joonis 17.

LUGU VIIMSE PÄEVA PASUNAST.

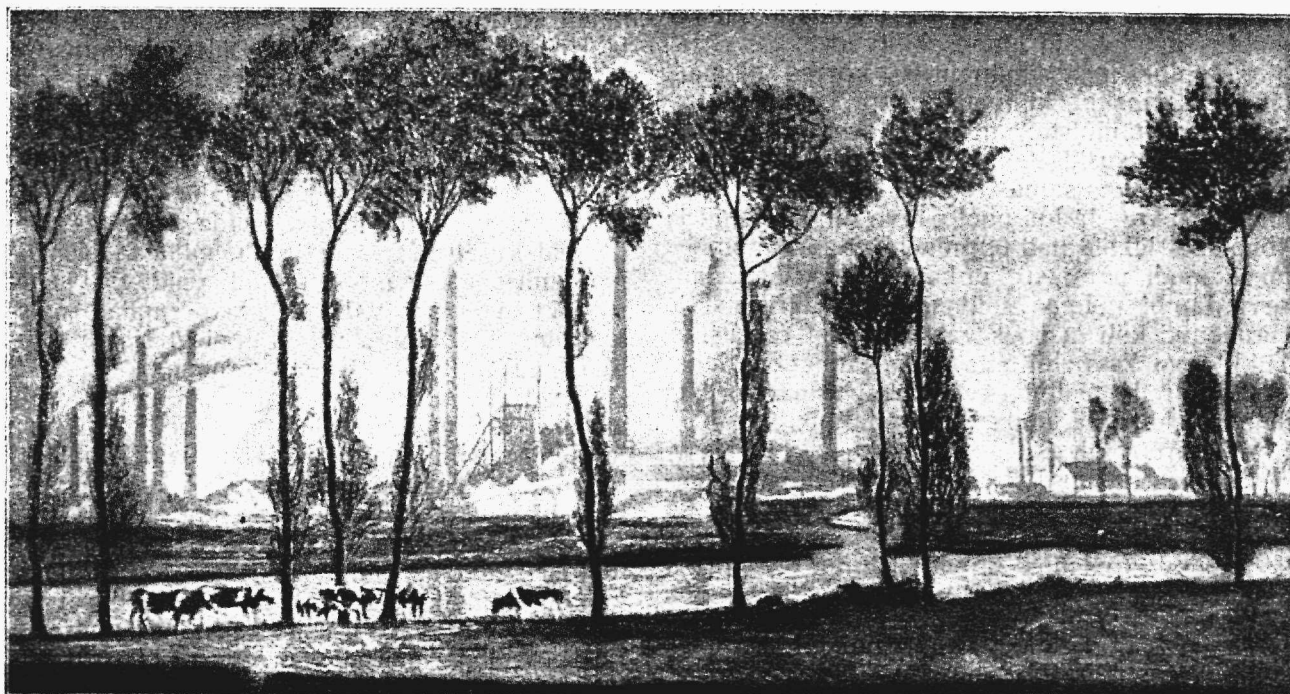
Inglise kirjaniku H. G. WELLS'i jutt.

Lugu viimse päeva pasunast algab taevas ja lõpeb mitmesugustes paigus maa peal.

Taevas on, nagu te vist isegi teate, sõbralik paik ja õndsad hinged ei laula sugugi igavesti halleluuja! Seda ei maksa teil uskuda. Nendegi olemasolu on piiratud ja igavikku jagatakse neile vähe-haaval nagu toitu kanadele ja lastele. Taevaski on hommik ja vahelduvad ilmad ning ajad. Ja lapsed on sealgi lapsed, mängivad tõsiselt ja otsivad aina midagi uut.

laps ning jõudis kristall-tornideni, milledest te muidugi olete lugenud. Seal hakkas õnnis laps taevatähti loetlema ja unustas pasuna, kuni ta selle kogemata käega alla tõukas...

Alla sügavikku langes pasun ja kukkus paar päeva, mis taevast vaadates pole rohkem kui ainus vilge. Õnnis laps vaatas kukkuvale pasunale järel, kuni enam muud ei paistnud kui väike, särav täppeke. Ja kui ta veel veidike oli vaadanud, siis ei paistnud enam midagi.

Maastik Ruhri tööstusringkonna läheduses. F. Gärtneri maali järele.

Säärane õnnis laps kraamis kord pöönin-gul, — taevas on palju pöönin-guid, sest et seal lapsi on. Kraamides leidis laps hulga kõrvale-pandud mänguriistu ja kobas neid oma lihavate kätega. Mis mänguriistad need olid, seda ei tohi ma teile ütelda, see on saladus. Ainult seda võin ütelda, et seal suur vaskplekist pasun oli, mille Jumal oli teinud, kui ta maailma lõi; selle pasunaga tahtis ta puhuda, kui viimne kohtupäev kord kätte jõuab. Seniks oli ta pasuna kõrvale pannud. Lapsele meeldis hiilgav ja särav pasun; ta mängis sellega, katsus seda puhuda ja viis taeva-pöönin-gult kaasa kuldsetele tänavatele. Tükk aega jooksis ja mängis

Ma ei tea, mis lapsega tehti, kui lõpuks viimne kohtupäev kätte jõudis ja hiilgavat pasunat kusagilt ei leitud. Tean aga, et viimne päev ammu möödab on, sest ilm on üpris hukas; ma arvan, nii umbes 1000. aastal pidi viimne päev tulema, kuid jäi tulemata. Muud aga ei tea ma taeva-asjust enam midagi, sest jutt läheb nüüd maistel tegevuspaikadel edasi...

Tegevuspaigaks on nüüd vanakraamiturg Londonis, kus igasugu viletsad asjad ostjaid ootavad.

Ühe kaupluse aknal vedeles seal — nagu poleks see iial kusagil mujal viibinudki — suur, mõlki löödud ja tolmunud pasun, millest ükski

ostja iial ei suutnud ainustki heli meelitada. Hiired pesitsesid pasunas ja kõiksugu rämps kogunes sinna sisse. Kaupluseomanik oli väga vana mees ja kaupluse oli ta väga ammu omandanud. Kuid pasun oli alati seal olnud. Tal polnud aimugi, kust see oli tulnud; ta ei teadnud, kus pasun oli tehtud või kust see oli saadud. Pasuna kõrval vedelesid lõõtsapillid, sarved, viled, suupillid ja igasugu muud mänguriistad, mis vaeseid inimesi rõõmustavad.

Kuni kord kaks tahmaste nägudega noormeest, kaks töölist suurest mootorite-tehasest akna taga seistes mõtteid vahetasid. Nad vaidlesid kokkukuhjatud mänguriistade üle, sest et nad väga vaielda armastasid. Teine tõendas, ta võivat igale mänguriistale hääle sisse panna; teine ei tahtnud seda uskuda. Vaielus muutus ägedaks ja lõppes kihlveoga.

„Muidugi peab mänguriist korras olema,“ tähendas Hoskin, kihlvedu vastu võttes.

„Enesest mõista,“ ütles Briggs.

Nad kutsusid teised tahmaste nägudega noormehed, kes samas tehases ametis olid, tunnistameesteks. Ja kui pool päeva oli seletatud ja kõneldud, läksid nad õhtupoole vana kaupmehe juure poodi, parajasti kui kaupmees viletsa, haiseva lambi põlema süütas, mis määrinud ja lagunenu koli ta poes vaevast viisi valgustas. Tükk aega kaubeldi, siis andis kaupmees luba, et Hoskin ühe shillingi eest võis iga mänguriista mängida katsuda, mida Briggs näitab.

Ja proov algas.

Kolmas mänguriist, mis Briggs valis, oli tolmunud pasun poeaknal. Ja see oli nimelt see pasun, mille Jumal nagu te teate, oli viimse kohtupäeva pasunaks valmistanud. Hoskin puhus ja puhus veel kord ning puhus lõpuks nii, et ta kõrvasid puhumisest valutasid. Aga ta ei saanud pasunast häält välja. Siis vaatles ta pasunat lähemalt ja leidis hiirtepesa, tolmu-rullid ja muu prahi ja nõudis, et pasun puhtaks tehtaks. Vana kaupmees ei olnud milgi kombel selle vastu, sest ta teadis, et noormehed harjunud olid autopasunaid ja muid sarnaseid asju käsutama; ta tegi aga tingimiseks, et pasun läikivaks jäägu. Noormehed maksid viisaka kautsjoni ja läksid pasunaga minema. Nad otsustasid pasunat järgmisel päeval tehastes puhastada ja eriti autopasunate jaoks valmistatud pulbriga hiilgavaks hõõruda.

Kui see oli tehtud, katsus Hoskin uuesti.

Kuid katse ei õnnestunud. Siis algas suur vaielus ja tüli selle üle, kas pasun korras on või mitte ja kas seda üldse keegi puhuda suudab. Selle peale katsusid teised noormehed ja lõpuks kaks vanemat meest, kes orkestris mängisid ja muusikas asjatundjad olid. Kui nendegi katse nurja läks, löid mehed Hoskini poole ja tunnus-

tasid kihlveo maksvusetakts, sest seda pasunat olla üldse võimata puhuda.

„Ma tahan teile näidata, et seda puhuda saab,“ ütles Briggs — ta oli leidlik mees — ning võttis pasuna ja läks ülitugeva lõõtsa juure, mis töösaali nurgas seisis. Teised vaidlesid vahepeal edasi.

Briggs paigutas pasuna õige hoolikalt lõõtsa suu alla ja sidus nõõriga kinni. Siis hakkas ta agaralt lõõtsa tallama. Ja siis sündis midagi mõistmatut.

Lõi välku. Kahtlemata oli see välk. Ning samal ajal kuuldus mingi hääl.

Hiljem tõendasid kõik noormehed, et pasun tuhandeks killuks oli purunenud. Igatahes oli pasun kadunud ja noormehed olid kõik ninali kukkunud — mitte seljali, vaid ninali! — ja Briggs oli uimane ning üleni kriimustusi täis. Tehase aknad olid purustatud, masinad ja tööriistad laiali paisatud ja pasunast polnud jälgegi näha.

See viimne asjaolu tegi Briggsi väga kohmetuks. Seda enam, et tal mulje oli olnud — imelik ja uskmatu mulje, mida ta kuidagi ei osanud kirjeldada —, et välk, mida ta oli näinud, mitte pasunast ei tulnud, vaid väljaspoolt ja et see välk pasuna põrandale paiskas ning ära viis. Ja kuju poolest oli välk tulikäe ning tulise käsivarre sarnane.

Kuid see polnud veel kõik. Juhtus veel muidki kummalisi asju mõlkilöödud pasuna kadumise puhul, juhtus isegi midagi sõnul seletamatut. Tekkis mulje, nagu oleks mingi saladuslik eesriie vilkeks katkenud...

Noormehed, kes Hoskini ja Briggsiga koos töötasid, olid harjunud masinaid käsutama ja kainelt mõtlema, ent kõik nad tundsid sel salapärasel vilkel, nagu poleks maailm enam see, mis tavalikult; neil oli tunne, nagu oleks nende lähedal midagi säravat, imelist, ülevat. —

Üks neist ütles hiliem:

„Mulle näis silmapilguks, nagu oleksin juba tulevases elus viibinud.“

„Just sedasama tundsin mina,“ ütles keegi teine: „Issand,“ ütlesin ma: „see on viimse päev.“ Ja siis näis mulle, nagu lamaksin teiste surnute kõrval.“

Ja teised kõik leidsid, et nad sedasama olid tunnud, kuigi ükski ei osanud täsmaliselt seletada, mis see just oli olnud.

Peale selle oli torm olnud. Kogu maakeral oli torm olnud, mis meteoroloogid kohmetuks tegi: äkiline tuulispask, mis ilmastiku hulgakas ajaks segi paiskas ja tekitas vihmavalanguid, madalat õhurõhku ja muid tülikaid nähtusi.

Igaltpoolt tulid teated, mis säarastest nähtustest kõnelesid.

Näituseks tõsis Hiinas, kus haudu pühaks peetakse, kõigi kalmistute kohal suur tuulekeeris. Maavärisemine vapustas kogu Euroopat. Igalpool kukkusid hauasambad ümber, kärisesid vanade kirikute põrandad, rebenesid lillepeenrad haudadel surnuaedades, Lõuna-Ameerikas lendas krematoorium õhku. Meri oli üpris rahutu, ilus Sidney sadam oli täis haid, kes veepinnal ujusid ja kel väga halb näis olevat... Ja kogu ilmas kuuldi äkilist pasunahäält, mis kohe katkes. Vilkeks — ainsaks vilkeks — ärkasid kõik surnud ellu. Ja kõik elavad nägid vilkeks Issandat Jumalat ja tema püha väge ning inglite-koorisid maa peale alla vaatavat... Nähti Teda: nagu äkilise välgu valgusel pimedas nägijaks saadakse; ning siis oli jälle kogu ilm pime, kitsas, väike ja harilik.

Ja kõik inimesed vangutasid päid ja küsisid, mis see oli olnud ja mis tähendus sel oli.

Vana, auväärt emandake istus tule juures oma väikses toas West-Kensingtonis. Kass puhkas tema süles, prillid olid ta ninal; ta luges parajasti hommikust lehte, tema kõrval väiksel lauakesel seisis tee ja saiake. Ta oli „Kohtukoja“ ning „Õnnetused ja kuritööd“ läbi lugenud ja luges nüüd teateid kuninglikust perekonnast. Kui ta kõik oli lugenud, mis kuninglikust perekonnast lugeda oli, pani ta lehe kõrvale, lükkas kassi vaibale kamina ette ja pidi teed jooma hakkama. Parajasti oli ta teed tassi kalkanud ja suutäie saia hammustanud, kui pasun puhus ja hele valgus välgatas. Emand jäi liikumata istuma, käsi saiaga suu juures. Siis pani ta pikkamööda saia käest.

„Mis see siis oli?“ ütles ta. Ta vaatas kassi poole, aga kass oli päris rahulik. Siis vaatlis ta õige suure hoolega oma lampi. See oli patent-lamp, mis iial kuidagi polnud eksinud. Siis vahtis ta akent, aga eesriided olid ces ja kõik oli korras.

„Võib olla, et ma haigeks jään,“ ütles ta ja hakkas sööma.

Mitte kaugel sellest emandakesest — vaevalt kolmveerand penikoormat — istus isand Parchester oma toredas kirjutustoas ja valmistas ilusat, liigutavat jutlust usutarviduse üle. Isand Parchester oli meeldiva näoga, tõsine, moodne preester, linnasüdames asuva suure kiriku praost, ja rohkearvulise, vaga ning suursuguse koguduse hingeekarjane. Igal pühapäeval ja sagedasti ka äripäeviti võitles

ta moodsa materialismiga, teadusliku kasvatusmetoodiga, liialdatud lihtsuse või valjusuga usulistes vaadetes, kahtlustega, kergemelega, egoistliku individualismiga, lodevust soodustava abielulahutuse-seadusega ja kõigi meie-aegsete pahedega. Ta pidas kõigis asjus vanast muistsest lapselikust usust kinni. Tal oli vaga nägu, kuid ta kasvatas habet, mis talle ilmaliku välimuse andis. Ta hääli oli liigutav-ilus. Ta oli haruldane tegur pealinna usupõllul ja tema voolavad laused andsid mõnelegi uskmata hingele usu ning julguse tagasi.

Nüüd kirjutas ta meelepärast looritud elekterlampi valgelt jutlust rahulikkusest, õndsakstegevast lootusest ja isadelt päritud lihtsameelsest usust. Äkki kuulus pasunahääli.

Kõigi nende seast, kes sel äärmiselt lühikesel vilkel jumalikku ilmutust nägid, ei tunnud keegi nii sügavat imestust, kui isand Parchester. Sest ta nägi ning nähes uskus ta. Ta pillas sule käest käsikirja peale, kokkunult istus ta paigal, vähemgi verepiisk kadus ta näolt ning huultelt, silmad olid pärani lahti. Just siis, kui ta Jumalast kirjutas ja tema olemasolule tõendus otsis, oli Jumal seal.

Eesriie oli vilkeks kerkinud ja uuesti vajunud, kuid tema hing pidas meeles, mis ta oli näinud: Kõigevägevama trooni, inglite-hulki, taevasära ja hiilgust, Issanda kohutavaid ning heldeid silmi. Tal oli tunne, nagu oleks see kõik nüüdki veel olemas teisel pool tapeediga kaetud seinu ja aknaeesriiet: praegu peeti kohut.

Tükk aega istus ta paigal ega suutnud muud kui aina imet meele tuletada, mis ta oli näinud. Ta käed lebasid lõdvalt puldil. Siis langes ta pilk asjadele laual ja segipaisatud käsikirjale. Ta luges poolelijäänud lauset ja katsus sellest aru saada. Seda tehes nägi ta vaimusilm enda jutluste kuulajaid; ta arvas neid nägevat kantslis seistes ja õhtul jutlustades; arvas neid nägevat nii, kuis ta neid pühapäeval oli näha lootnud: proua Rupert'i omal istmel ja proua Blexi omal istmel ja proua Munbridge'i, — rikast, meeldivat proua Munbridge'i! — ning paari sõbrannat tema kõrval, keda ta kaasa oli toonud, et teda kuulda; ja nende taga paljuid, paljuid, rida rea järel; ja kooripealset täis hoolega kuulavat alamat rahvast; suurt orelit ja toredat laulukoori, mis tema sõnu pidi kinnitama ja muljet süvendama; ja suurt altarit enda lähedal, mida kuulsad kunstnikud olid kaunistanud. Ta mõtles kuulatava rahvahulga peale, mida ta tuhande elektriküünla valgusel näha oli lootnud, mõtles oma veetleva häälekõla peale, mis

sõnu laskis langeda, nagu puud sügisel kollaseid lehti, kuna ta ise kogu aja teadlik oli sellest, et proua Blex tema silmade küljes ripub ja proua Munbridge, kaunid õlad veidi kummargile, ka tema silmade küljes ripub.

Paljud rippusid tema silmade küljes.

Igasugustest rahvaklassidest tuli inimesi isand Parchesteri jutlusi kuulama. Ministrid olid käinud teda kuulamas. Pärast jutlust käisid üpris huvitavad inimesed pihtil tema mugavas vastuvõtteruumis, käärkambri kõrval. Kord oli väga ilus naine tulnud. Sagedasti oli ta unistanud silmapaistvate ja mõjurikaste isikute tulekust, tähelpanemisvääriliste inimeste tulekust. Kuid iial polnud tal meele tulnud, et teiste kuulajate taha varjatuna veel keegi võis kuulata: et ka Jumal, ka Jumal tema silmade küljes rippus.

Ja Tema nägi teda läbi ja läbi.

Isand Parchester vabises.

Ta tõusis püsti, nagu oleks Kõigevägevam tupp astunud. Ta lõdises.

Ta tundis end hävinevat.

Ta mõistis, et asjata oleks kusagil pelgupaika otsida; asjata peita katsuda, mis ta oli kirjutanud ja mõtelnud: kogu roojast egoismi, millele ta oli andunud.

„Ma ei teadnud,“ ütles ta viimaks.

Ukse kääksatus andis mõista, et ta üksi ei ole. Ta pööras ümber ja nägi neiu Skeltoni, enda masinakirjutajat, kes oli tulnud tema käsikirja järele, et seda ümber kirjutada. Veidi aega vahtis ta neiu võikalt otsa.

Neiu vaatas talle jumaldavate silmadega näkku.

„Olen ma liig vara tulnud?“ küsis ta vaikselt, meeldivuseta häälel ja näis valmis olevat vaikselt kaduma.

Hingekarjane ei vastanud kohe. Siis ütles ta: „Neiu Skelton, viimne päev on tulemas!“

Ja kui ta neidu kohmetult nägi paigal seisvat, lisas ta juure: „Kuis võite uskuda, et ma seda kometit saan jätkama, kuna õigusemõök meie kohal ripub?“

Neiu näos oli midagi, mis teda küsima sundis: „Kas te midagi ei näinud?“

„Ma mõtlesin, see tulevat sellest, et ma silmi hõõrusin.“

„Siis on tõesti Jumal olemas. Ja Ta näeb meid praegu. Näeb seda patust ruumi, seda riiet mu seljas ja kogu me silmakirjalikku elu.“

Ta vaikis, kohkumine näol. Meeleheitliku liigutusega ruttas ta neiu mööda; põlevail silmil peatus ta teenri ees, kes trepist üles tuli, söekorv käes.

„Brompton,“ ütles ta: „mis teete?“

„Söed, herra...“

„Pange ära, inimene! Eks ole teil surematu hing? Jumal on siin! Sama lähedal, kui mu käsi. Pöörge patust! Parandage meelt! Taevariik on avatud!“

Õiget politseinikku ei kohuta taksameetri ja laternaposti ootamatu kokkupõrge, kuigi selle kaasas käib pimestav välg ja autopasuna katkev röögatus.

Ükski asi ei kõiguta tema tasakaalu; kõige vähem laseb ta end segada paljaspäisest vaimulikust isandast, kes äkki uhkest eramajast välja jookseb ja temale hüüab: „Taevariik on avatud!“ Ta on aupaklik, sest politseinik peab herraste vastu aupaklik olema. Aga ta ütleb: „Kahjuks pole mul nüüd aega selle peale mõtelda. Igal asjal oma aeg. Praegu oli siin väike õnnetus, millele oma tähelpanu pöörama pean.“ Ja kui isand ikkagi keset rahvamurdu keerleb ja teda veel kord tülitab, siis ütleb ta: „Kahetsen väga, herra, kuid pean paluma Teid siit lahkuda!“ Hästikasvatatud vaimulik herra ei hakka politseinikku ametikohuste täitmisel segama, isegi siis, kui ta usub, et viimne päev ukse ees. Ka isand Parchester ei teinud seda; ta otsis kaua inimest, kellega oleks võinud juttu alustada; esimene, kelle poole ta jälle pööras, oli lillemüüjanna tänavanurgal. Naine ei saanud kohe vastata, sest ta köitis parajasti lillekimpu ja hoidis nõõri hambus.

„Kas teate, armas naine,“ ütles isand Parchester: „et samal ajal, kui meie vaesed maised olevused siin endi talituste kallal askeldame, patustame ja omakasu püüame, — Isand oma pühade inglitega meie lähedal on, meid näeb ja meie üle kohut mõistab? Praegu nägin ilmutust ja tean nüüd, et taevariik on lähedal. Kas teie midagi ei näinud? Kas te pasunahäält ega hoiatust ei kuulnud?“

Lillemüüja oli nüüd kimbu kinni köitnud ja võis kõneleda: „Nägin,“ ütles ta: „ja minu tütar Mary nägi ka.“

„Noh?“ küsis hingekarjane.

„Oh jumaluke! Mis sellest siis on?“ sõnas eit.

Need sõnad tekitasid isand Parchesteris mingi jahedustunde. Ta oli küll ikka veel sama kindel, et ta ennist oma toas oli Jumalalat näinud. Aga ta polnud enam nii kindel, et teised seda usuvad. Ta hakkas kaaluma, kas ta mitte liig uisapäisa ei talitanud, välja joostes ja inimestele kuulutades, mis ta oli näinud. Ta otsustas piiskopi juure sõita ja temaga kõneleda. Ta istus taksomeetrisse ja oli

poole tunni pärast oma ülemuse ees. Ning algas õige piinlik jutuaamine.

Isand Parchester uskus. Piiskop näis vihane olevat ega mitte uskuda tahtvat. Esimest korda märkas isand Parchester, kui palju kadetat vaenu oli liikvel meeldiva, hästi jutlustava ning armastatud hingekarjase vastu. See polnud kõnelus, — oli ennem vihase härja kallale tormamine, kes juba ammu oli juhust varitse nud, et vaenlast sarvile võtta.

„Muidugi!“ ütles piiskop: „Kahtlemata pidi säärane kometimäng, säärane hingeliste kriisidega kelkimine ja iseenda alalisesse ärevusse piitsutamine halvasti lõppema! Vähemalt tegite targasti, et minu juure tulite. Oletan, et põete. Kuulete häält, näete nägemisi ja imesid... Tahaksin, et mul õigus oleks teid jalamaid ametist lahti lasta ja vaiksesse kohta saata...“

Isand Parchester sundis ennast rahule. „Kinnitan teile, et ma Jumalat nägin,“ ütles ta: „nägin oma silmadega.“ Ja nagu ennast julgustades lisas ta juure: „Selgemini kui teid.“

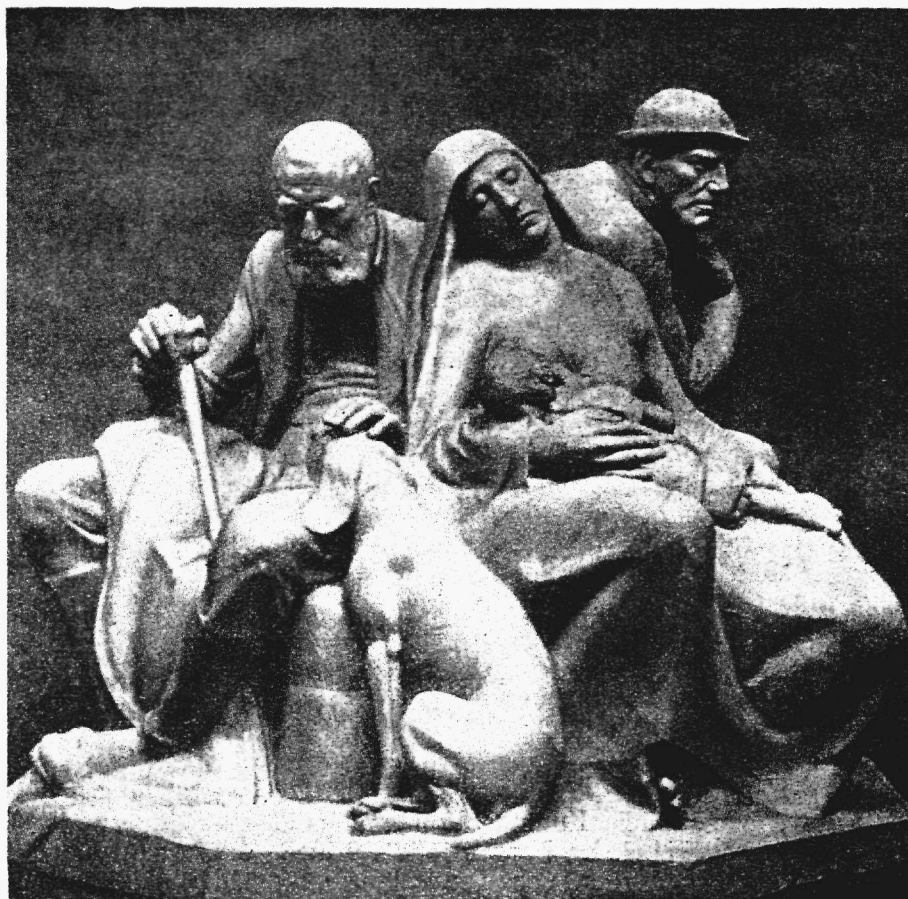
„Muidugi,“ ütles piiskop: „Nii tekivad usulahud. Nii kalduvad vääropetajad õigest usust kõrvale. Teiesugused kergesti ärritavad mehed.“

Isand Parchester purskas iseenda imestuseks nutma. „Aga uskuge ometi,“ hädaldas ta: „nägin Teda oma ihusilmadega. Tean seda kindlasti.“

„Ärge rääkige sarnaseid rumalusi!“ ütles piiskop.

„Jumal on igalpool,“ protesteeris isand Parchester: „ja tema vägevusel pole piiri.“

Piiskop suutis vaevalt oma pahameelt vaos hoida. „Te ei sutda enam vahet teha tõsi-asjade ja usudogmade vahel... Kui te vähegi hoolite enda tervisest, avalikust heakor-rast ja kirikudistsipliinist, siis minge otsekohe

Peavarjuta.

Joachim Pagels'i kuju järele.

koju ning heitke voodisse. Laske endale rahustavat rohtu anda. Ja lugege midagi kainet, lihtsat ja meelipuhastavat.“

Õnnetuseks ei läinud isand Parchester koju. Ta lahkus piiskopi lossist segasena ja üllatatuna; keset kurbi mõtteid tuli talle äkki proua Munbridge meele. „Tema mõistab mind,“ mõtles ta ...

Teda juhutati proua väiksesse mugavasse buduaari.

Kuuldes, et hingekarjane temaga kõnele da soovib, pani proua kerge, ilusa rõiva selga ning ruttas alla. Ta ei suutnud muud lausuda, kui ikka jälle korrata: „Tõesti! Tõesti!“ Ta oli kindel, et hingekarjane tassi teed soovib: isand oli nii kahvatu ja väsinud. Proua helistas, käskis teed tuua ja surus vaga mehe kamina lähedale tugitooli. Ta paigutas temale padjad selja taha ja ümmardas teda isiklikult. Ja kui ta pikkamööda hakkas aru saama, mis hingekarjane oli üle elanud, tuli tal äkki

meele, et tema sedasama oli näinud. Ilmutus oli ühendajaks sillaks olnud kahe ühesuguse hinge vahel! See mõte hõõgus prouas heleda tulena, kuna ta teed valmistas. Ja vaga mees oli nutnud! Kui tundelik ta oli, — õrnem kui naine! Milline eksitus — arusaamist loota piiskopilt. Hellus tahtis prouat lämmitada. „Siin on tee,“ sõnas ta, hingekarjase kohale kummardudes; suur härdus valdas teda; ilma iseendale aru andmata, mis ta tegi, kummardus ta ja suudles hingekarjast otsaette. Kirjeldamata on naissõbra lohutav osavõte! Kuis see kosutab vaevatud hinge!

Umbes kell pool seitse tuli isand Parchester koju; Brompton avas temale ukse, Brompton rõõmustas, et isand jälle rahulikuna ja täitsa tervena näis. „Brompton,“ ütles isand Parchester: „Ma ei soovi täna harilikku õhtusööki. Tooge mulle ainult väike lambakotlett ja pool pudelit Perrier-Jouet'd mu töötuppa. Pean täna õhtul veel jutluse lõpetama.“

Ta oli proua Munbridge'ile töötanud, ainult t e m a l e jutlust ütelda.

Ja sama kui isand Parchesteriga, Bromptoniga ja proua Munbridge'iga oli lugu ka kõigi teiste inimestega: taksomeetri juhiga ja politseinikuga, armsa vana emandaga ja töölistega autode-tehases, isand Parchesteri kiirkirjutajaga ja piiskopiga ja kogu ilmaga. Kui mõni asi väga haruldane ja ülev on, siis ei taha sellest keegi aru saada. Inimesed kõnniksid omateed isegi siis, kui keegi surnuist ärkaks, et taevariigi lähedalolekust kuulutada. Inimesed kõnnivad omateed, nagu kodujänesed toitu otsivad, olgu või sada suurtükki mürisemas. Sest kodujänesed on kodujänesed ja inimesed on ekslikud, harjumusele alluvad olevused. Ja sündigu mis tahes, — ükski asi ei suuda neid takistada toitu otsimast ja naiste järel jooksmast.

Tõlkinud M. S.

LUDVIG XVI PÕGENEMINE.

Ajalooline jutt. HANS FREIMARKI järele E. J.

3

Bondys ootas tõld. Kuningas oli Maldeni saatel õigel ajal kohal. Ka Fersen jõudis printsess Elisabethiga, proua von Tourzeli ja kuninglikkude lastega kolmandas vankris teatud tunnil eesmärgile. Kuninganna äpardus liik- kas väljasõidu poolteise tunni peale edasi.

Ruttu astusid pagulased tõlda. Paruni proua Korf oma perega, oma kammerteenri, keda kuningas, ja seltsilisega, keda kuninganna etendas, asendusid sisse. Malden istus oma sõpradega kutsari pukile. Fersenil poolt kostis rutuline õnnesoov, ja hobused hakkasid liikuma.

Sõitjate südamed peksid rahutult. Põlevad silmad luurasid ümbrusesse, kas midagi kahtlast ei lähene.

Kedagi polnud näha järel tulevat. Vastu sõitsid ainult talunikud oma vankritega ning kärudega, kes linna turule tõttasid.

Junkrud ei kõnelenud palju omavahel. Nad jagasid postimeestega istekohti, kes hobuseid juhtisid ja neid jaamades vahetama pidid.

Ka tõlla sisemas kestis vaikus. Lapsed olid magama jäänud. Kuningas ja printsess Elisabeth näisid tukkuvat. Proua von Tourzeli silmad sulgusid vähehaaval. Ainult kuninganna oli valvel ja istus sirgelt ning ärritatult omal istmel. Ikka jälle mõõtis ta vaimus

maad, mis neid päästvast piirist lahutas. Tulleks ometi Bouille pataljonid nähtavale!

Pikka koitis hommik.

Põldudel lames värskus. Löökesed tõusid õhku ja laulsid oma laule. Pühalikult kõikus tõld läbi Jumala looduse.

Kuningas ärkas. Jalad valutasi tal. Ta tahtis pisut käia. Tõld peatus. Hakkas siis samm-sammult edasi liikuma. Kuningas käis vankri kõrval. Sageli jäi ta tükk maad taha.

Vähehaaval algas taludes elu. Mehed ja naised läksid tööle. Mõned tundsid kuninga ära. Rõõmsalt tervitati teda. Ta seisatas ja kõnetas inimesi. Näis, nagu viibiks ta lõbusõidul ja nagu poleks midagi karta, mis temale ja perekonnale hädaohtlik oleks.

Vankris istujad ja junkrud pukil jälgisid rahutusega kuninga teguviisi. Kui postimehed maha astusid ja hobuste rakkeid kohendasid, ja kuningas, jällegi juhust kasutades, välja läks, ütles Malden pahaselt:

„See on otse kohutav hoolimatus. Võib peaaegu arvata, et ta meelega tahab kinni peetud saada!“

Mis kuninga hoolimatu ülalpidamine lahtisel maanteel nurja ähvardas ajada, seda tegi linnades tasa ülearune kartus. Vaevalt näitas jaamades proua von Tourzel oma nägu. See üleliigne tagasihoid äratas igalpool kahtlust.

Moosekant. Anton Cilio-Jenseni maali järele.

Linnades oli meeleolu nii kui nii piigul. Seal oli jakobiinlastel ülekaal. Leidus igas kohas elemente, kes rõõmuga iga asja nuuskisid, mis vähegi harilikkudest raamidest väljaspool. Ruumikast tõlla-ilmumisest oleks küllalt olnud, et neid kõiksugu tegudele ergutada. Sõitjate varjamine tõi õieti põhjust arvamiseks, et kolletise sisemas keegi peituma peab, kes teatud põhjustel päevavalgust pelgab.

Niipea kui tõld linnast oli lahkunud, pisteti pead kokku ja kõneldi kuritegudest, mis aristokraatlaste südametunnistusi vaevab, et nad patriootidega kohtamistest eemale hoiduvad. Korduvalt kuuldi ettepanekuid kahtlast tõlda peatada. Nii mõnigi tegev jakobiinlane lõi omale etteheitvalt otsale, et ta õigel ajal selle peale ei tulnud. Jälle olid nad võimaluse lasknud mööda minna, et Pariisis isamaapäätjatenä esineda.

Mida kaugemale päev jõudis, seda rahutumaks muutus linnades meeleolu, kust tõld läbi sõitis. Tänavad olid elavamad kui harilikult.

Nurkadel ja platsidel seisis inimsalgad innukas jutuaajamises.

Seda ärevust tekitasid Bouilee tragunid. Väikeste salkadena olid nad määratud ajaks kohale jõudnud. Tõld laskis aga enda peale oodata. Neile ei jäänud muud üle, kui sõjariistad korda seada ja kuninga tulekul valmis olla. Linnaelanikud arvustasid sõdurite ilmumist teisiti. Nad mõtlesid, et nüüd katset tehakse maksusid sõjaväe abil kokku korjata. Selle vastu pidi laskevalmis olema. Üksikutes kohtades tuli kokkupõrkeid, isegi hädakella hakati lööma. Ehmunult taganes suurem osa ohvitseri oma meeskonnaga eemale.

Asjata otsisid pagulaste silmad tollas päästjaid. Nende arvates pidid nad juba ammu kohal olema. Alles hilisel pealelõunal kohtasid nad St. Menehouldis väikest tragunitesalka.

Selle salga pealik ei lasknud ennast rahva ärevast meeleolust segada. Ja lõpuks, kui tema mehed turul, mida Kuningaplatsiks nimetati, ja lähedatel tänavatel rahulikult ringi lonki-

sid, suikus inimeste ärritus. Mõne tunni jooksul oli kõik korras. Ainult mõningad, nende hulgas kohalik postmeister, ei kaotanud ratsanikke silmist. Eriti tähepanelikult vaadeldi pealikut. Postmeister märkas, et see Chalonsist tulevat maanteed hoolega silmitses. „Ta näis kedagi ootavat. Aga keda?”

Raskelt vaarus tõld lähemale. Ruttu jooksis postmeister vankri juure. Kuid juba oli Malden kohal ja küsis tellitud hobuseid. Pahaselt andis postmeister tarvilikke käske. Ta oli tusane, et ühegi sõitja nägu ei näinud. Kõheledes astus ta maja poole ja tahtis juba sisse astuda, kui äkki üle öla tagasi vaadates, nägi, et pealik vankrile lähenes. Aknale ilmus nägu.

Tuhat ja tuline, seda tundis ta! Kust? Uued paberrahad! välkus postmeistril läbi pea. Ta ruttas kassa juure, võttis ühe pangatähe, mille rahvuskogu oli välja annud, ja mis kuninga pead kujutas. Mõne hüppega oli ta jälle ukiselävel. Ühestainsast vaatest äravõttest originaali peale aitas. Sarnasus oli tuntu-
tav.

Valory, kes kõrgel istudes asjakäiku oli jälginud, peletas käeliigutusega pealiku eemale. Näis, nagu poleks midagi juhtunud. Postmeister andis edasisõiduks märku. Vahejuhtumiseta lahkus tõld St. Menehouldist.

„Mis võis sel mehel küll käes olla?“ küsis Valory Maldenilt ning Moustierilt.

Malden kehtas õlgu. „Mingisugune paberilipakas! Kust mina tean. Ma pole postmeister. Need jändavad ju alati paberitega.“

„See pidi midagi haruldast olema. Ta võrdles midagi.“

„Salakiri?!“ Moustier naeris. Sest ajast, kui nad tragunid olid kohtanud, ei olnud temal enam kahtlust, et ettevõtte ei õnnestu. „Ei, sõber, nii ruttu pariislased ei ratsuta. Ja läbi õhu ei või nad ammu lennata.“

Valory nikutas pead. Muidugi ei võinud pariislased seda teha. Kes reisijatele ette tahtis jõuda, pidi teel nendest mööda sõitma. See oli selge. Kuid siiski jäi ta kahtlema. Alles kui Clermont selja taha jäi ja ühtki tagaajajat näha polnud, hakkas ka tema ettevõtte uskuma.

Ta eksis aga.

Postmeister Drouet mõistis, et kuningat St. Menehouldis võimatu oli kinni võtta. Seal kaitsesid teda tragunid. Ta ei tahtnud aga juhust lasta mööda minna. Vaevalt oli tõld eemale logisenud, sules ta postitoota, kutsus ühe jakobiinlase abiks, tõmbas paar hobust tallist ja mõlemad kargasid peale ning tormasid Varennesse poole.

Saabus öö. Tõld oli Varennesse jõudnud. Kergelt tõusis tee. Sild Aisne üle võlvus neile vastu. Seal kõlasid äkki nende järel hobuste kabjalöögid. Ruttu. Lähemale, ikka lähemale. Kaks ratsanikku lendas tõllast mööda. Üks käsi pani hobuse esimese võttega seisma. Vali hää! kõnetas postmehi: „Rahva nimel, pidage kinni! Teie sõidutate kuningat!“

Vangid paigutati kohaliku kaupmehe ja vallaametniku Sausse maija. Aus mees, kelle öörahu nii alatul kombel rikuti, ei teadnud esiti, mis temaga juhtunud on, kui äkki tosin rusikaid ukse pihta taguma hakkas ja keegi jalamaid avada käiskis, et kuningat oma kaitse alla võtta. Varem, kui ta küsida jõudis, kuis tema selle au osaliseks saanud, lükati kuningas ühes tema omaksteõra üle ukiseläve tuppa. Nende järel rüsesid inimene inimese kõrval: kõik olid Varennesest kohal, kel vähegi jalgu all oli. Õues löödi hädakella.

Tubades ja kodades seisis rahvamurd. Uudishimulised, kahjurõmsad ja kaastundlikud pilgud olid vangide poole juhitud. Nõnda lähedalt ei olnud veel keegi kuningat, austria-lannat ja kuninglikke lapsi näinud. Pole ime, et nad kõik liikumata seisis, avasuul vaatlesid ega paigast lahkuda ei raatsinud.

Läbi avatud akende kostis hobuste norskamist ja mõõga klirinat. Kuid ükski käsi ei liigahtanud kuninga päästmiseks. Sõdurid tungisid rahva sekka ja ühes sellega kuninga ette, mõõtsid teda pilkudega pealaest kuni jalatalani ning läksid jälle tagasi: oli see tõesti kuningas? Inimesed tõendasid seda. Aga ohvitserid, kes seda teadma pidid, vaiksivad. Ehk ei olnudki ta lõppude lõpuks kuningas! Õlgu kehitades taganesid nad ja jäid käske ootama.

Ühtki käsku ei antud: valmis olla! Laske-riistade juure! Midagi.

Need ohvitserid, keda Varennesse saadeti, ei julenud kuninga eest välja astuda, sest see salgas, et ta kuningas on. —

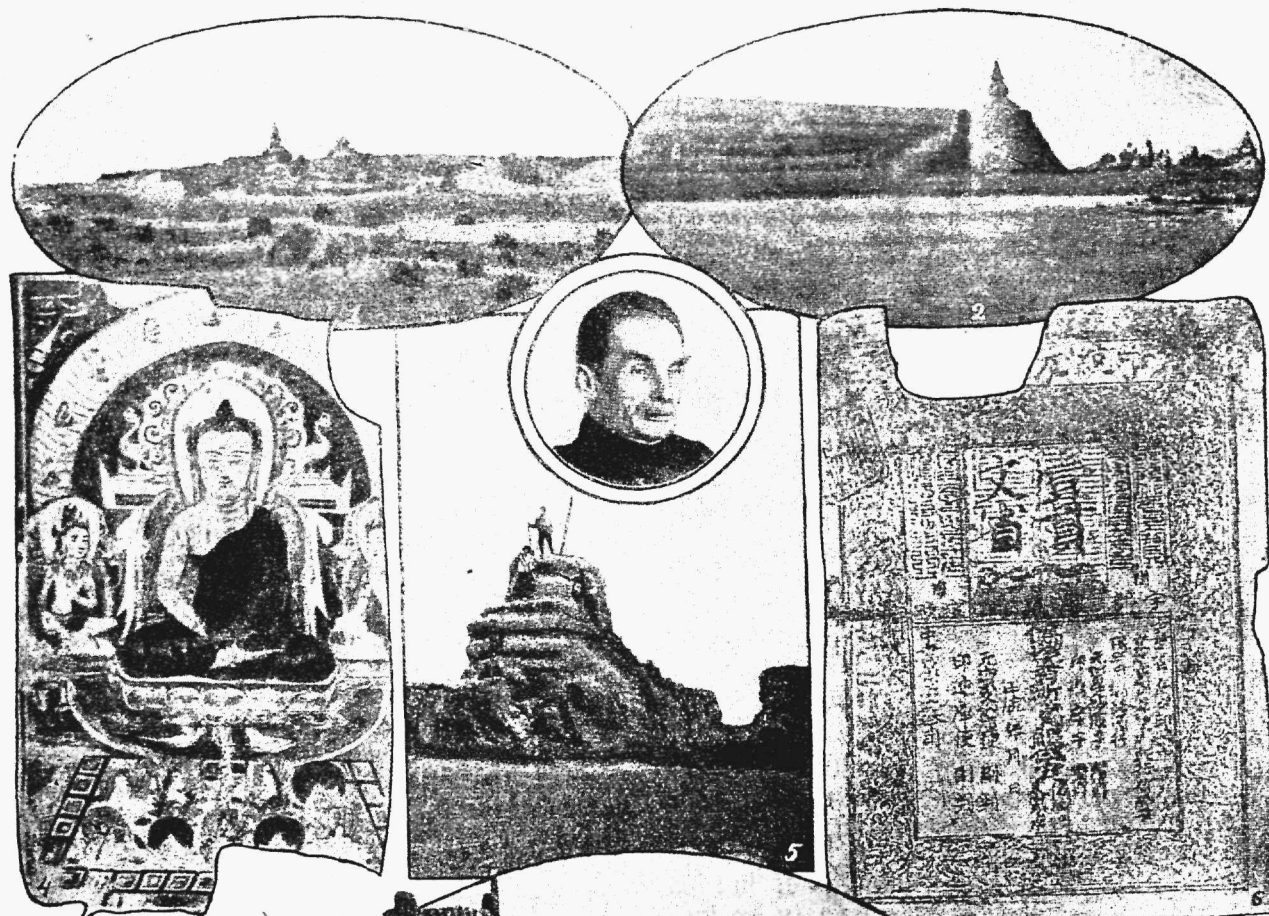
Lõpmatult venis piinarikas öö.

Und ei tulnud kuninga silma. Kuninganna oli üliväsinult voodi langenud, kus lapsed magasid. Printsess Elisabeth ja proua Tourzel suikusid istudes.

Ka pealtvaatajad väsisid pikapeale. Suurem kogu läks laiali. Mõned meelitsesid küll vahti pidada, kuid sest ei tulnud midagi välja. Juba tukkus üks, juba teine omal valvekohal.

Seda juhust tarvitas Malden ja algas tragunite ohvitseridega läbirääkimisi. Need olid kohe valmis kuningat päästma.

„See kraam laguneb esimesel mõõgahoo-
bil,“ ütles vanem neist, rahva peale näidates.

Tutankhamoni haua leidja inglase Carnarvoni kõrval on tähtsamaks meieaegseks reisijaks venelane P. K. Kosloff, Vene maadeteaduse ühingu, Londoni kuningliku maadeteaduse seltsi ja Rooma, Berliini, Pariisi, Budapesti ning paljude muude maade teaduseühingu auliige.

P. K. Kosloff algas teaduslikke reise enda õpetaja, tuntud Kesk-Aasia uurija N. M. Prshevalski juhatusel; 1890. a. tegi ta esimese iseseisva uurimisreisi; 1899—1901. a. uuris ta põhjalikumalt Mongooliat; 1907.—1909. a. käis ta veel kord sealsamas. Viimast reisi kirjeldab ta raamatus: „Mongoolia ning Amdo ja surnud linn Hara-Hoto“.

Hara-Hoto leimine on täiesti P. K. Kosloff'i teenus; 19. märtsil 1908. a. leidis Vene reisija Tiibeti kõrbest, 2854 jalga merepinnast kõrgemal muistse linna varemed, milledest pärismaalaste muinasjutud kõnelevad, et need suure pealinna jäänused olla, mille Hiina keisri väed kord purustanud. Linna vanaduse tõenduseks on kaevamistel leitud paberrahad (pilt nr. 6) hiina- ja mongoolikeelsete kirjadega. Nendest kirjadest järeldavad teadlased, et

Hara-Hoto 1287. ja 1368. a. vahel veel olemas oli.

Kultuur oli Hara-Hotos kõrgel järjel, seda tõendab hulk varemetest leitud käsikirju, Buddha kujukesi ja terved kogud raamatuid; eriti palju leiti sääraseid jäänuseid väljaspool linnamüüre asuvast matuspaigast (pilt nr. 2). Siit leitud raamatud, pühapildid, kujud, mudelid, klisheed, vabid ja muud kunstiväärtuslised asjad on üllatavalt hästi alal hoidunud, kuigi nad mitu sada aastat maas puhkasid. Eriti ilus on Tiibeti laadi maal (pilt nr. 4), mis kujutab Buddha kulttiigi keskel, mille pinnal üheksa lootose-õit ujuvad.

Pilt nr. 1 kujutab Hara-Hoto varemeid ja pilt nr. 7 linnamüüri-äärse palvetus-paiga varemeid.

Käesoleva aasta 27. veebruaril organiseeris Kosloff praeguse Vene valitsuse loaga uue ekspeditsiooni Tiibetisse; selle ekspeditsiooni eesmärgiks on 20 aasta eest Kesk-Aasias alustatud uurimiste lõpetamine; seni tundmata maid kaudu kavatses õpetlane läbi Lõuna-Tiibeti kuni Briti-India piirideni rännata.

SURNUD LINN HARA-HOTO.

VENE ÕPETLASTE LEID.

„Aga Tema Majesteet peab ütleva, et ta kuningas on. Proua von Korffi kammerteenriga pole meil tegemist.“ —

Nägematult tuli Malden tagasi ja astus kohe kuninga juure tuppa.

Kuningas viipas ära. Magajaid ei tohtinud segada. Ta astus ise kotta.

Malden teatas pealiku otsust.

Kuninga näos tuksatas midagi: „Kas see ilma verevalamiseta läheb?“

„Arvatavasti mitte!“

Kuningas raputas pead: „Minu pärast mitte verd!“

Malden kiskus silmad pärani. Nii kergelt annab kuningas alla?

Kuningas tundis, mis noormeest keema ajas. Õrnalt vaatles ta teda ja ütles: „Teie ei pea minu pärast kannatama. Keegi ei pea seda. Praegusel ajal võib igaüks ainult oma eest seista. Ütelge seda ka teistele. Nad on kõik vabastatud. — Minge Jumala nimel,“ lisas ta vaikselt juure.

Selle peale langes uks lukku.

Malden seisis oma sõpradega jälle eesruumis.

„Kui ka kuningal mõne veretilga eest tühjast peast hirmu on, minu südametunnistust see ei vaeva. Mis mul siin veel teha on? Käsi kokku panna ja ennast hävitada lasta? See pole minu asi. Mina tahan liikuda. Ja kui ma seda kuningaga ei saa, siis tema vastu kuninglikkuse eest. Kes tuleb kaasa?“

Üleskutsuvalt vaatles ta oma sõpru.

Moustier viskas pilgu temast mööda: „Mina kuningat ei jäta!“ Mõtles aga ise: kuningannat.

„Ja sina, Valory?“

See tahtis juba üles karata, nägi aga enda poole pöördunud Moustieri silmi, mis olid täis hirmu ja ahastust, et ka tema kuninga saatmise kohustusest loobub.

Seepärast kehtis ta õlgu.

„Hea!“ Malden tõmbas kübara pähe: „Kuningal on õigus: nüüd võib igaüks ainult enda eest seista.“

Ta läks. Moustier ja Valory kuulsid tema samme trepist alla minevat, siis tänaval, kindlad, tugevad. Siis jäi kõik vait.

Sõnalausumata istusid nad igaüks oma mõtete paelustes.

Pilgu aja pärast kostis kabjalööke. Järgnes hüüe. Nad ruttasid aknale. See oli Malden. Mitte enam teenri-, vaid vormiriietes, Sirgelt istus ta hobusel. Tervitades lehvitas ta paljast mõõka. Viimne viibe. Ja ta oli nurga taha kadunud.

„Ma oleks pidanud temaga ühes ratsutama!“ ütles Valory vaevalt kuuldavalt.

Ähvardades tõstis Moustier käed.

Teine kaitses: „Sa näed ju, et olen siin. Ma saadan kuningat. Mina pean sõna. Ma saadan teda — ka tagasi.“ See kõlas kibedalt. „Siis . . .“

„Mis siis?“ küsis Moustier värisedes.

Valory tõstis õlgu. „Kust mina tean, mis siis saab?“

Tõlda sunniti tagasi pöörama. Ümbritsetud rahvavägedest ja vahelduvast kuid jõu poolest ühesugusest ähvardavast rahvamassist, vedas end sõiduk läbi juunikuumuse. Inimeste lahked hüüded olid vaikinud. Selle asemel kogunesid nad heinaharkidega ja rehekootidega vankri ümber, vandusid ja sajatasid austrialannat, kes kuninga eksiteele viinud.

Dampmartin ja Planchette's tahtis mõisaomanik kuningat tervitusega rõõmustada. Tal õnnestus tõllaukseni pääseda. Tagasi ta enam ei saanud. Kuninga tänuviibe oli viimne, mis ta nägi. Hästisihitud labidahoop viskas ta maha.

Junkrud jälgisid omalt kõrgelt istmelt jälki sündmust. Jubeduse tunne valdas Moustieri.

„See saab meile kõikidele kord osaks,“ kaebas ta tusaselt.

Valory ei vastanud. Ainult pooleldi kaastundlik, pooleldi põlgav vaade riivas kaastlast. —

Järgmise päeva õhtuks oli tõld Meaux'sse jõudnud. Kolme rahvuskogu saadiku vastutusel, kes vange Epernay's kohtasid ja kuningale arreteerimise käsu ulatasid, asetati kuninglik perekond Meaux ülempiiskopi lossi.

Moustier, keda ainult üks mõte piinas, kuidas kuningannat sarnase saatuse eest päästa, mille ohvriks langes mõisnik Dampmartinist, eksis ahastuses läbi lossipargi ja arutas põgenemisplaane. Omal rännakul oli ta, teisiti ei võinud see ollagi, ruumidele lähenenud, kus kuninganna viibis. Ta ei tarvitsenud kaugele minna, säääl nägi ta valget kleiti läbi pöösaste välkuvat. Kuninganna!

Laijal kõnniteel käis ta edasi tagasi. Rahuult. Ikka sama teed. Tema sõrmed kiindusid ühte, vabanesid ja tõmbusid jälle kokku.

Ühtki pääseteed. Ka tema ei näinud seda.

Moustier pidi hambad huultesse vajutama, et mitte valu pärast karjatada.

Tema selja taga kostsid sammud.

Ta kohkus. See oli saadik Barnave, vabariigi partei hülgejõud ja osav kõnemees, kel rahvuskogus suur mõju.

Kui see kuninganna eest välja astuks?

Nagu välk lõi see Moustieri pähe. Ja juba ütles ta:

„Teie otsite kuningannat, mu herra?“

Barnave kulmud tõusid kohkudes.

„Kuningannale oleks tähtis teile, mu herra, põhjuseid teatada, mis reisile sundisid.“

Saadik kuulatas. Talle näis, et kuninganna temaga kõneleda tahab. Ta tundis ennast meelitatud olevat, et teda otsiti ja võita püüti. Lühidalt otsustas ta: „Viige mind tema juure!“

Järgnes pikk läbirääkimine. Moustier jälgis seda eemalt. Mida kõneldi, ei kuulnud ta. Aga ta nägi, et Barnave lahkudes kummardus ja kuninganna kätt suudles.

Moustier arvas mängu võitnud olevat. Esimest korda pika aja tagant magas ta rahulikult.

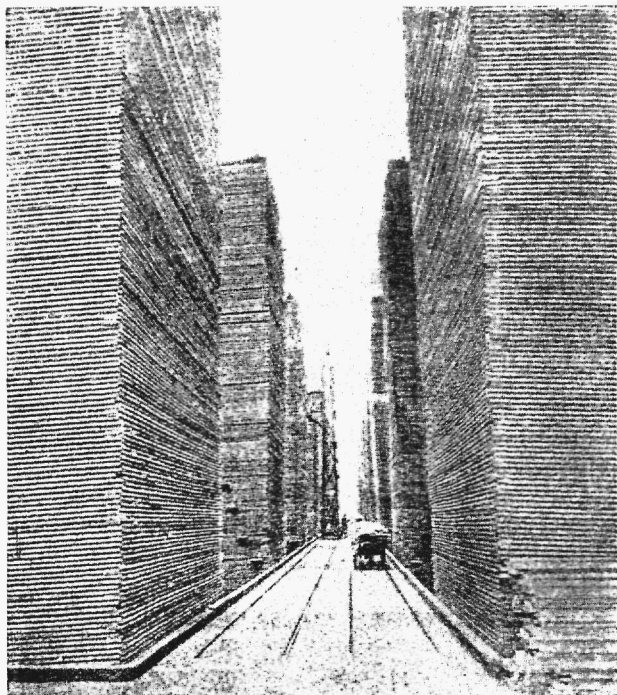
Ka kuningliku perekonna liikmed veetsid rahuliku, segamatu öö.

Jõudu, hambad kokku ja edasi! See oli järgmisel hommikul Moustieri palve. Sama mõtles ka Valory, kui ta oma sõbra kõrvale kõrgele istmele asus.

Jõudu, see oli, mida ka Maria Antoinette endamisi jälle ja jälle kordas. Ta teadis, et ta seda lähematel tundidel nii hädasti vajab. Sest nüüd lähenes Pariis. Talle sai tagasisõidul selgeks, et ainult teda rahva poolt kuninga põgenemises süüdistati ja et teda otse äraandjaks peeti. Nüüd peab ta karika põhjani tühjendama. Tema sõrmed tõmbusid krampplikult kokku. Oli ainult üks tugi. See oli Jumal. Tema abikaas? Ükskõikselt vaatas see oma ette: muidugi, ta tahtis põgeneda, sest talle oli võimatu Prantsusmaa kuningaks jääda. Aga kui Jumal seda ei tahtnud, kui ta tema ettevõtet rahva kaudu takistas, siis pidi ta alluma ja kõik rahulikult kannatama, mis tema kanda antakse. Rahva vanded ja sõimud tungisid ainult tema kõrvadeni. Südant nad ei puudutanud.

Kuninganna võttis kõik jõu kokku, et mitte oma meest vihata. Oleks ühtainuski hädakisa sellest hingest kostnud, ühtainuski vihast värisevat sõna neilt huultelt libisenud! Mitte ainult inimlike piinajate vastu ei kerkinud kuningannas etteheited — need viletsad olevused, kes oma meeletu maha veeretavad! — ei, ka katsumiste algataja, Jumala vastu. Oo taevas, kuhu eksitanud teda mõtted? Alandlikumad kui kõik alandused olid need teotused, mida rahvamurd talle kõrvu karjus. Ta püüdis kõik mõtted eemale tõrjuda, kuulatas neid metsikuid sõimusõnu ja tarretus hirinus.

Terve tänav vaarus vankri ümber. Määrdinud mehed, narmas naised karjusid ja ulu-

Lauavirnad Ameerikas.

Põhja-Ameerika Ühisriikidest on alati palju metsamaterjali välja veetud. Praegu ei ole aga selle järele enam suurt nõudmist ja hiiglavirnad laudu seisavad sadamalinnades.

sid, sülitasid kuninganna poole, ja kui nende hääled vihast karedaks olid jäänud, väljendasid nad käte abil oma ääretut põlgust.

Äkki vaikus.

Lafayette oli oma rahvavägedega kohale jõudnud. Nad palistasid tänavaid mõlemalt poolt. Nende taga seisis rahvamurd, pea pea küljes. Üksainus must virvendus. Kuid ükski suu ei avanenud enam. Ükski käsi ei tõusnud. Ei tervituseks ega ka ähvarduseks. Pariis oli vangidele erinuhtluse välja mõelnud. Teatelehed, mis hommiku koitel majaseintele kleebiti, ütlesid: Kes kuningat taga räägib, saab piitsa, kes teda sõimab — üles poodud. Sarnane vaikus oli veel hirmsam alandus.

Kuid ka sellest mööda.

Tõld seisatus lossi ees. Salk rahvasaadikuid ümbritses tulijaid. Sunniti ruttama. Oli ainult väike viivitus, kui troonipärijat vankrist tõsteti. Kostis elaguhüüdeid. Kuid need, kelle poole nad juhiti, ei kuulnud seda. Nad olid juba mäekõrguste müüride vahel. Asyl!

Varem, kui Valory ja Moustier oma mõtted koguda jõudsid, olid nad Shveitsihoovi vahitoas. Ruum oli tühi. Väsinult langesid nad kivipinkidele.

Mis nüüd?

Tummalt küsiti seda üksteiselt.

Valory ajas end püsti. Ta läks seina juure, kus sõdurirüüd rippusid. Hoolega vaatles ta neid. Lõpuks leidis ta ühed, mis puhtad ja korralikud. Pikkamisi vabastus ta teenrimundrist, milles ta tõllas istus, ja tõmbas sõdurikuue selga. See oli nagu tema järel valatud.

Imestades seiras Moustier sõbra toimingut: „Mis sul ees on?“

„Lähen jakobiinlaste juure!“ Pahaselt ja trotsivalt kõlas vastus, nagu peaks selle seletusega iga järgnev küsimus ära hoitama.

„Sina? Kaardijunkur Valory jakobiinlaste juure?“

Vastus kõlas veel kõvemini: „Mina olen kaardiväelane Valory.“ Kindla liigutusega tõmbas ta kuue pingule: „Jakobiinlased võtavad teda avakäsi vastu.“

„Kuninga vastased!“ Moustieri hääl värises.

„Kuninga vastased. Üsna õige,“ Valory noogutas tuseselt pääd. „Aga,“ ta ajas ennast sirgu, „isamaa päästjad.“

„Päästjad?“

„Jah, nad peavad seda olema!“ Valory astus sõbra juure ja pani talle nagu kord õnnelikul ajal käe õlale. „Mõista mind ometi,“ palus ta, „ma ei või alas olla, kus peal uut aega taotakse. Mina tahan tagujate hulka kuuluda. Ja need on jakobiinlased. Nad teavad, mida nad tahavad: üht suurt, tugevat Prantsusmaad. Prantsusmaa, mis oleks vabade hälliks, tema kaitsja ja võitja. Kuningas? Mida tahab kuningas? Ma ei tea. Keegi ei tea seda. Lõpuks ei tea ta seda isegi. Tema võib ainult kannatada. Mina mitte.“ Ta surus Moustieri kätt: „Ära pahanda.“

See raputas tummalt pead. Pisarad tungisid silma. „Ma ei või pahandada.“ Ja ta korras sõnu, mis kuningas Varenneses Maldenile oli ütelnud: „Praegusel ajal peab igaüks oma eest seisma. — Mine Jumala nimel!“

„Jumala nimel isamaa eest!“ vastas Valory kindlalt. —

Moustieri ümber lasus rusuv vaikus. Ainult kärbsed sumisesid tühjas ruumis ja lendasid oma tõmppeadega vastu aknaklaase. Noormees oli käsivarred lauale toetanud ja näo käte vahele peitnud.

Nüüd ei olnud tal ühtegi sõpra. Mida suutis ta veel üksinda korda saata? Ennast hävitada lasta, nagu Malden ütles. Jah, see oli, mis temale veel jäi. Ja kunagi tabab see teda.

Tema õlad tuksatasid.

Üks ohver nendele lisaks, kes kuninga eest on langenud. Otstarbetu.

Kas maksis üldse seda kuninga eest teha, kes neid ohvrid sugugi ei tahtnud ja kes nende pärast südametunnistuse piina tundis. Makkis tal seda ohvrit tuua?

Moustier tõstis pea. Vananenult vaatasid tema silmad kortsus kulmude alt kaugusesse.

Tema huuled hakkasid liikuma, kartes, ettevaatlikult nagu mingi surve all ning vastasid küsimuse peale.

„Ohvrid tasuvad ikka!“

Ta kargas püsti.

Ta oli endaga selgusele jõudnud: Jah, ka tema elu ei kustu otstarbetult. Kellele see kasu pidi tooma, seda ta ei pärinud. Ta pidi ainult truu olema ja oma kohust täitma, nagu ta mõistis. Kuni viimse hingetõmbeni.

Moustier ajas end sirgu.

Oleks hea ümber lossi käia, kui ta ka teenistuses ei ole. Täna on seltsilistele iga silmapaar kallis, kes neile aitab vahti pidada.

Ta läks välja. Mõtlemata, et ta veel teenriietes.

Takistamatult jõudis ta Shveitsihoovist tänavale. Alles üle Karuselliplatsi minnes, märkas ta rahva tähelpanu enda poole sihitud. Sõimusõnad lendasid õhku. Ta ei hoolinud neist. Rahulikult jätkas ta teed.

Ümber nurga kuningapargi poole käänates, kohtas ta üht töölist.

„Kasi koju, narr!“ hüüdis see. Täna pole aega maskeerimiseks!“

Moustier tõukas ta kõrvale.

Tööline naeris vihaseks: „Lollpea, ega's ma halba mõelnud!“

Nüüd alles märkas Moustier. Ta vaatles ennast ja mõistis.

Pidi ta ümber keerama? Ei! Kui ta seda ka oleks tahtnud, oleks see hilja olnud. Salk naise, kes läheduses meestega naljatasid, pidasid teda silmas. Nad näisid teda tundvat, sest nad tulid vihaste nägudega tema poole. Nüüd jäi ainult üle: edasi!

Sammu kiirendamata läks ta kindlalt lärmitejatest mööda.

„Tema see on!“ karjuti järele. „Tema sõidutas Austria raibet!“ Järgnes hele naer. „Küll ta juba teab miks, niisugune rahvaäraandlik koer!“

Tänav keeras lossi ja aedade vahele. Oli majatiib, kus kuninganna toad asusid. Tahtmata pööras Moustier pea ja vaatas üles.

„Vaadake! Kaabakas annab austrialanale märku! Lööge ta surnuks!“ uluti talle järele. Üks kivi lendas otse meelekohast

mööda. Teine tabas tema kukalt. Ta vaarus. Juba ümbritses teda rahvaparv. Ühe mehe tugev rusikahoop viskas ta täiesti maha.

Ühekorraga olid kõik inimesed tema kallal. Tõukasid, löid ja tampisid jalgega. „Andke talle! Veel! Paremini! Tehke ta külmaks!“

Raskelt langes Moustieri pea vastu maad. Veri valgus suure ojana suust.

Kohe selle peale tühjenes plats.

Viimse jõuga katsus Moustier pealmist keha tõsta. Silmad otsisid Maria Antoinette'i toaaknaid. „Sinu...“ sosistasid tema huuled. „sinu...“ Kuid udused pilgud ei suutnud midagi tunda. Siis langetas surija alandlikult oma pea: „Isamaa eest!“ (Lõpp).

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

„Jatkub teid veel kauaks?“ pilkas Aleksander pehmel ja leplikul häälel: „Kas teil vaestel narridel ikka veel aru pähe ei tule? Kas te ikka veel ei märka, et teie strateegide peajud mõistusest lagedad on? Te Preisi ajud, te Prantsuse ajud, te Briti ajud, te naeruväärilised vanamoodi paber-riigimehed! Sõdurid, lasen lendlehti te peale sadada nagu vihma! Sokutan agente teie pataljonide kantseleidesse! Teie roodu-habemeajaja on minu agent! Kuulake, seebivaht näol, mis ta teile jutustab! Ta määrib teile seepi nagu vahukoort ümber lõugade ja jutustab, kuidas nad korsette kannavad, kui hästi nende kuued istuvad, kuidas nad varastatud hõbedat endi naistele saadavad! Klaverid, mööblid saadavad nad naistele ja lasevad müüa, lõikus on hea! Kuidas nad rikkaks saavad ja paksuks lähevad! Kuidas nad siidilintidest ja aumärkidest siretavad! Teie aga, seltsimehed, istute kaelani sõnnikus! Kelle eest? Kuninga ja isamaa eest, mõisnikkude, rikaste, burshuide eest!“

Täringid veerevad, täringid veerevad.

Aleksandri jooonud väed seisavad Donau ja Elbe kallastel.

„Laske endi ohvitseri kuulipildujate tulle joosta! Andke meile meie perekonnad ja ametid tagasi! Vilistage kogu isamaa peale! Kas meil kakskümmend provintsi on või kakskümmend üks, see on üks kama kõik! Ärge rääkige meile aust, te alatud koerad; meil ei tohi au ollagi. Mis au võib olla viletsal suurtükilihal? Iga leitnant võib meid, vanu organiseeritud töölisi, söimata. Need koolijütsid, need tüdrukute-täkid! Kas nad endi tagumikudki ise pühitud saavad võib peab seda ka tentsik tegema, sirgelt seistes ja au andes?“

Juukselõike-nuga suriseb mõnusalt kõditades mööda peanahka. Kui ta niiviisi eluotsani pead kõditaks; see oleks tore! Peenike hää

on habemeajajal: nagu magus liköör, nagu benediktiin või shartröös või kuidas nende jookide nimed kõik on, mida ohvitserid jooivad!

„Mis sa ütled? Rusikaga näkku?“

„Jah. Aga kõik olgu ühel meelel, kõik!“

„Muidugi, muidugi. Revolutsioon!“

„Pea suu!“

„Ära nüüd kohe pükstesse tee! Igaüks mõtleb nii; kaua see enam ei kesta. Sõda on kaotatud, kõik oli ilmaaegu! Kapitalistid ja kuningad alustasid sõda, meie pidime sõdima!“

Täringid veerevad, täringid veerevad!

Saatanlik jõud valgub Aleksandrist mööda maja laiali. Jumal pole enam venelane, Jumal on kõigi elavate vaenlane! Aleksandri kole tahtmine täidab maja nagu mürgine gaas. Daniel ja Nadja on uimased, nende pead valutavad hirmsasti.

„Revolutsioon!“ möirgab Aleksander: „Revolutsioon! Ohvitserid maha, pagunid õlgadelt! Kiskuge neil villased gamashid jalgade ümbert! Meil on sama ilusad säared kui leitnantidel! Andke nendele mööda kõrvu hõbe mõõgavöödega, tõmmake mööda nina toredate mütsidega! Kiskuge neil kõrdest välja kamaandamise-õigus; kui keel kaasa tuleb, mis sellest: tulgu!“

Helepunased kindralid kihutavad autodes minema. Hurraa, ekstsellentsid, sõitke, kus kurat! Vürstid teevad endil püksid täis! Töölised lähevad suurte ja väikeste valitsejate lossidesse ja ütlevad lõbusalt: „Käige minema, kullakesed!“

Ordenid pudenevad vateeritud rinnaesiselt; proletaarlaste lapsed mängivad aumärkidega uulitsa-rentslis. Mis üleval oli, on all; mis all oli, on üleval!“

„Lõpetage!“ hõiskab Aleksander: „Ärge enam mängige! Eks te näe, et kõik puru on!“

„Mis sul meele tuleb? Jää omale maale! Mis sa meie asjadesse segad?“

„Aleksander, Aleksander, hullumeelne!“

„Olen õiglane!“ naerab ta: „Hävitan ju Venemaa ka. Eks te näe, eks te näe!“

Ta võtab puukettad, mis vägesid kujutavad; ta paiskab nad rõõmsalt õhku. Ta viskab jalaga Nadja tagavaraväed minema, ta viskab iseenda võiduka väe üle kogu Tiroomi Alpidesse. Nagu taldrikutepildujad muistsetes varieteedes, lennutab ta kettaid. Hävinegu, hävinegu kõik! Ta tallab saabastega Varssavi ja Viini peal. Revolutsioon! Revolutsioon!

„Tulge, veristatud väed, hopp!“

„Mis sulle pähe tuleb? Mis sa teed?“

„Revolutsioon! Revolutsioon!“

Ta viskab kettad koldetulle, sädemed tuis-kavad üles kõrgele, siis süttuvad leegid; Aleksander tantsib Euroopa maid mööda kasakate-tantsu. Tema jalge all kustuvad kultuur-ilma toredad pealinnad.

Danieli käsi teeb harjunud kütilliigutuse: ta otsib kivi, kaigast või püssi. Nadja haarab mõlema käega tema käest kinni.

„Sa ei saa temast jagu.“ sosistab ta ja vahib märatsevale võitjale üksisilmi näkku.

Siis ütleb ta lootusetult:

„Ta tapab meid mõlemaid. Tunnen teda!“

Kuid Aleksander ei hooli nendest.

„Pean õhku hingama,“ kisendab ta ülbelt:

„Õhk on siin neetud paks!“

Kui ta ukse avas, oli väljas imeliselt valge. Oli nii valge, et õhk näis valjusti helisevat nagu kuld. Aleksander ei kohkunud, ta kargas otse keset valgust ja läks rõõmsalt läbi loikude ja niriseva vee.

Daniel aga ja Nadja taandusid põrutatutena mõned sammud, avasid arglikult suud ja kop-sud imelisele õhule ja nende häbenevad silmad oli uskmatud nagu lapsed.

Taevas oli sinine ja kogu õhk oli sinine nagu sügav järv; puudeoksad olid lumest vabad, kuid alles niisked. Kuni alla juurteni voolas sinine valgus; puutüved näisid keset valgust julgete ja muretutena. Lumest vabane-nud sügisesed lehed lõhnasid umbselt ja rõõ-salt ühtlasi. Kogu raismik oli täis sinikuldseid sõõre, jooni ja looke; need olid loigud, ja saartel, poolsaartel ning maakitsustel oli koltunud kulu küljeli, alles raskena temasse imbunud veest. Puhus ütlemata helde tuul ja vähendas niisukusekoormat, üksikud kõrred ajasid endid juba sirgu ja õõtsusid, õõtsusid ning värisid vabadena.

Nadja sosistas:

„Kevade!“

Daniel ei kuulnud teda. Ime haaras nagu hea vend tema käed ja pani risti. Siis ütles temagi:

„Kevade!“

Nad läksid kahekesi raismikule ja kõndisid loikude vahel, millede pinnal kauge taevas mängledes peegeldus.

Nende kõnnak oli kindlusetu; kõrgus, kau-gus ja valgus panid nende pead pöörutama.

„Ja meie ei märganudki, et ta tulemas oli,“ ütles Daniel.

„Tulemas?“ küsis Nadja: „Ta seisis ukse ees ja meie ei teadnud.“

Täis rasket häbi ütles Daniel:

„Meie sõdisime vahepeal!“

Nadja kohkus, tema tõsidust nähes.

„Suvel ja kevadel,“ rääkis Daniel täis valu edasi: „kõnelesime ilusaid sõnu Jumalast ja headusest. Et ta meid ainsate inimestena ellu jättis, ei imestanud meid; nii häbematud olime juba siis.“

Ta kõndis küürus Nadja ees; ta jalad näi-sid sügavamale kevadeporri uppuvat, nagu oleks ta keha raskemaks muutunud. Äkki hak-kas Nadja nutma.

„Oh,“ hüüdis ta: „kui Jumal meie süü eest last karistab!“

See tundus Danielile hoobina pähe. Ta pööras ümber ja nägi, kui tüse ja viljast pai-suv oli naise ihu.

„Lapse olin sõda pidades sootuks unusta-nud!“ hädaldas Daniel.

Nadja haaras temast kinni, nagu poleks maapind enam kindel, nagu oleksid sinakad loigud tõepoolest õhumered.

„Ma usun, ta koputas nii sagedasti, aga mina — mina unustasin teda ka!“

„Iial enam ei mängi me,“ ütles Daniel.

„Aleksander hukutas meid, tema on ku-rat!“

„Ei,“ kisendas Daniel vihaselt: „Meie ükski oleme süüdi. Täna peale olgem õiglased, sest tõesti! kõige kurja juur on ülekohus. Kes õigust teeb, on hea.“

Ta saatis naise majja; ise tahtis ta jõe ääres ja tõrvaaugu juure minna.

Jõgi oli lai, hall ja võimas. Ta kohises mööda aasa ja kiskus rohukõrred maa seest välja. Daniel vaatas ärevalt halli hiiglast ja igatses lagendiku järele, kuhu jõgi vaimustusega tormas. Ta kujutles rännakuid piki jõge suuremate jõgedeni; ta kujutles küttimist ja seltsilist enda kõrval: Sebastiani! Ta naeris.

Siis rändas ta läbi metsa ja tõesti! ta leidis kaks valget lille ja võttis need Nadjale kaasa.

Kui ta aga tõrvaahu juure tuli, leidis ta tule kustunud olevat. Ümberringi voolas ja nirises vesi; kuhu ka Daniel ei pistnud oma hirmust kanged käed, kusagil polnud soojuse kübetki. Rahutult ruttas ta koju.

Uks oli avatud; ta hüüdis Nadjat, kuid tema ei tulnud ega vastanud ka mitte. Daniel oli nõutu ja tormas üle loikude hüpates maja poole.

Siis leidis ta naise voodist, kahvatuna ja valus oigavana.

„Sa ei saa mind aidata,“ hädaldas ta: „Pea suurema.“

„Ei, ei, mitte!“ palus mees. Tema hing kisendas: „Issand, tõi sa loovade, et meid karistada?“

„Ma ei näe sind, Daniel. Tee ometi valgust!“

„Ma ei taha veel akent avada, Nadja. Ööd on alles külmad.“

„Aga sa võid mu voodi kolde juure tõsta.“
Siis alles märkas mees:

„Tuli on kustunud!“

Ta ei suutnud kisendada. Tasa ägades sõnas ta:

„Tuli on kustunud. Ja tõrvaahi on ka kustunud.“

Nadja karjatas eredalt ja lõi rusikaga vastu ihu.

Danieli nägu puuris end tuhasse. Veidi suurevat sooja peitus veel tuhas. Õrnalt, lõpmata õrnalt puhus ta: „Löö jälle helendama!“ Ta pealuu valutas, silmad ähvardasid peast välja tungida vahtides: „Helenda jälle!“

Kord tõstis ta vilkeks pead ja hoigas.

„Palveta, Nadja!“

Nadja palvetas püsti taeva poole tõstetud kätega:

„Isa, isa, aita, et tuli sootuks ei kustuks.“

Nadja mõistis.

„Laps tuleb,“ palvetas ta: „kui sa tuld ei lase süttida, peab ta suurema!..“

Danieli silmist tilkusid pisarad. Ta püüdis neid tagasi hoida, et nad tuhasse ei veereks ega viimseid sädemeid kustutaks, mis ehk Jumala tahtmisel veel hõõgusid. Ta puhus tugevamini, ikka tugevamini. Siis andis ta käega märku. Meeletult palvetas Nadja:

„Kuule meid, kuule meid, kuule meid!“

Daniel nuuksus, vabises peast jalgeni. Paar tuha helbekest punasid nõrgalt. Mustade süte alt hakkas midagi helendama.

„Paberit!“ kisendas ta: „Anna Shuura kiri!“

„Kuule meid, kuule meid!“ oigas Nadja ja võttis nahkade alt põuest Shuura kirja. Ta kummardus ja pani paberi Danieli ärevasse kätte. Danieli nägu ei pöördunud tuha hunnikust kõrvale, ta puhus vahetpidamata. Tillukesteks raasudeks käristas ta paberi ja pani väikse raasukese hõõguva tuha kohale. Siis puhus ta tasakesi. Ja tema silmis hakkas tulukesekuma helendama; Nadja nägi seda.

„Kuule meid, kuule meid!“

Pisuke leegike tõstis pead nagu tilluke õieke; Daniel ägas tänu taeva poole. Ta pani veidi suurema paberraasukese tulle ja hele kuma hõõgus selgesti nähtavalt tema otsaes.

„Kuule meid!“ palus Nadja nuttes.

Ja siis põles tuli ning söi kogu kirja, kogus laastudest jõudu, ammutas tõrvasest puhalust tugevust ja kargas aplalt ühe halu kallalt teise kallale. Ja sooja valgus kogu ruum täis.

Daniel vankus Nadja sängini, pani pea tema rüppe ja nuttis valjusti. Siis vähenesid valud ja Nadja silistas mehe pead ning ütles:

„Ma usun, ta andis meile andeks!“

Kui Aleksander tagasi tuli, ei kõneldud temale midagi ahastusest, mis majas oli kisenanud. Ta oli märg ja mudane.

„Leidsin savi augu,“ ütles ta ja naeris imeelikult.

„Kolme tamme juures?“

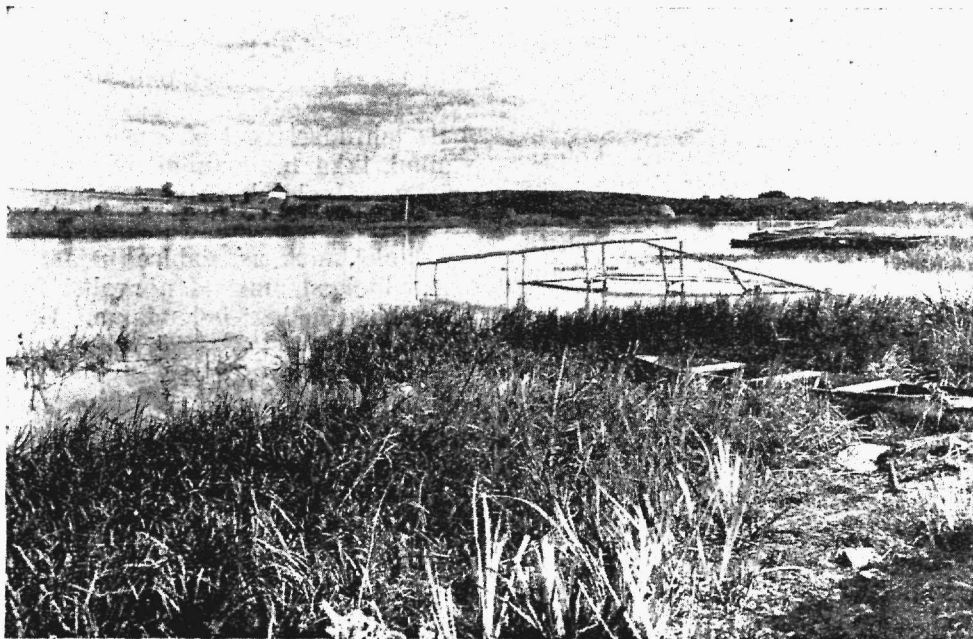
„Võib olla; ma ei tea puude nimesid. Tore, rammus savi, sellest on mõnus midagi voolida.“

„Võib olla, teen kord telliskive, sest peame ehk maja suurendama. Nadja saab varsi lapse, Aleksander!“

Siis naeris Aleksander:

„Tõepoolest, Nadja hakkab poegima! Seda ma ei märganudki jänesenahkade all. Noh, nüüd jääd vanaks.“

E. R. Muuseumi kogudest. Foto Vittoff.

Maastik Emajõe kallastel.

E. R. Muuseumi kogudest. Foto Vittoff.

Praaga küla Emajõe suus.

Daniel võpatas, kuid taltsutas keelt.

„Ehk ehitame sinule uue maja,“ sõnas ta: „siis võib segamatult mängida. Meie enam ei mängi.“

„Tõesti?“ pilkas Aleksander: „Olete rahv armastama hakanud?“

„Ma arvan, meile see mäng ei kõlba.“

„Miks mitte?“

„Õpime vihkama seda mängides, meie aga ei taha vihata.“

„Sõda peab olema! Sõda on Jumala meelepäraline!“

„Seda ma ei usu.“

„Mina tean seda!“ ütles Aleksander.

E. R. Muuseumi kogust.

Kavastu parv Emajõel.
Teisel pool jõe Kavastu mõis.

Foto Vittoff.

Veidi aja pärast naeris ta heasüdamiselt:
„Tahad siis telliskive teha? Savist võib
veel muudki valmistada!“

Kuid ta ei jutustanud midagi ja teised ei kü-
sinud. Igapäev läks ta metsa, mängu näis ta
päris unustanud olevat.

Kevade oli sel aastal väga võimas; varsi
oli päike täis jõudu ja headust. Ta kiskus ro-
hukõrred maapinnast ning juhatas jõe sāngi
tagasi. Ja rohukõrred haljendasid ning jõgi
puhastas sogase vee kristallselgeks. Imed
näisid sündivat. Daniel seisis imetledes ja
hüüdis:

„Pungad!“

Ja kui ta koduteele asus, seisis juba teine
puu täis heledaid väikseid lehti tee kõrval. Ja
ometi oli latv alles must olnud, kui ta ennist
mööda tuli!

Igas sekundis pakatasid pungade kestad
ning avanesid õied ja lehed. Äkki õitses mets-
viinapuu. Ja siis hõljus liblik kuldtiibadel õn-
nelikuna raismiku kohal ning laskus maha. Ja
kui Daniel lähemale astus, leidis ta lilled, mil-
lede peal liblik oli puhanud.

Siis näis temale, et aeg on tulnud, ja ta
hakkas kaevama. Ta suutendas põldu Alek-
sandri pärast; ning maja lähedale tegi ta peen-
rad. Aleksander ei aidanud; temal oli metsas
mingi toiming.

Aleksander mängis savis nagu laps; tema
käed vormisid naljakate, kohmakate liigutus-
tega nagu lapse-käed. Ta rullis savist häili-
vaid kuule ja vorste; väiksematest kuulidest
said pead, suurematest kehad ja vorstidest
käed ning jalad. Nii valmistas ta kentsakaid
kääbuseid, pani nad naerdes puude alla ro-
huse seisma ja kui nende konditumad kehad
halatsemisvääriliselt kooldusid nagu küünlad
palavas, kui vormitumad pead pikkamööda
ning alandlikult alla veeresid ja rohuse kuk-
kusid, siis naeris ta laginal ning arvas Peeter-

Meerapalu küla

Peipsi rannikul. Vene mõju küla välimuses on selgesti
märgata.

RÄTSEPAÄRI M. ANDREESEN

TALLINN, RATASKAEVU T. 14-4. KÕNETR. 17-54

Teatan oma austatud tellijatele, et olen saanud VEEL suurema partii SUVEÜLIKONNA- ja PALITURIIDEID.

AUSTUSEGA M. ANDREESEN.

buri surnutele kätte maksvat ja neid pilgata võivat. Tosinate kaupa valmistas ta väikseid mehi ja laskis neid kummarduda; kordagi ei tulnud tal meele armulik olla ja ütelda: Tõuske üles!

Vahel tõi ta jõe äärest kive ja pommitas viletsaid olevusi, kuni nende pehmed ihud olid kuule täis. Kord aga libises ta ja kukkus ja kui ta uuesti tõusis, olid näpujäljed pehmes savis selgesti näha; üksisilmi vahtis ta neid jälgi ja hakkas neid armastama. Nad tegid teda kurvaks ja panid mõtlema ning täitsid aukartusega, mis teda nii väga hirmutas, et ta kuulatades ümber pööras ning jubeduse-tundega vaatles saladuslikku metsaalust. Ta kobas enda ihujälgi savis hoolikate näpuotstega. Ta vaatles koopakesi, mis käte mahapuutumisest olid tekkinud, vaatles kogu keha piirjooni ja augukesi, mis jalad olid savisse puurinud, — ja siis karjatas ta äkki valjusti, taandus ja vaatas, vaatas... heitis siis maha, veeretis savist hiiglakerad, nii et high näolt maha veeres; ta sülgas savisse, kandis kätega vee ligi, et savi pehmemaks muutuks. Mis ta seni väiksel kujul ja naljakaks moonutatult oli teinud, seda kordas ta nüüd suuremal kujul.

Ta tegi jälestust äratava suure savipea ning samasuguse keha, jalad ja käed; ülisuurtena valmistas ta kõik kehajaod, nina nagu nuiat, lõua nagu raske vasara, silmad nagu kaks ilget auku, suu nagu laia avause. Inetuna nagu purjus hiiglane lamas savikuju, häbemmatult kobasid töötaja käed mööda savikeha.

Aleksander taandus veidi, vaatles ega saanud aru, et ta töö üpris halvasti oli tehtud.

Ta naeris ja värises eelrõõmust, oodates kuulmatu-õnnelist imet, naerdes kummardus ta vastiku, niiske savisuu kohale. Kuid naer vaikus ta kahvatanud huultel, kui ta suu puudutas savisuu jahedust; ta hingas savist suhu, et külmas ihus hinge äratada.

Ta kõrvas undasid, veri vuhises meelekohatadel, hõiskavaid nägemusi nägid ta silmad.

„Inimesed saavad liikuma minu loodutena, lapsi saavad nad sünnitama, maapind saab kihama minu tehtud rahvast, Peeterburi saavad nad uuesti ehitama, riike saavad nad jälle asu-

tama, — ja mina saan olema nende isand ning jumal! Sõdima saavad nad; nende kuningad saavad olema minu maleviguriteks. Ah, Jumal, Jumal, Jumal, kuis saad sa imestama, et olen sinu kätetööd jäljendama õppinud!“

„Ela! Ela!“ sosistas ta õndsalt.

Ta käed haarasid Aadama käsivartest kinni; ta ei märganud, et savi-inimese käed ta rõhumise all puruks vajusid ja savi tema sõrmede vahelt ussidena välja tungis.

„Ela! Ela!“ sosistas ta hullustuses. Pöörane valu uuristas tema peas; ta lootis, et valu tasuks ta iha teostub ja sirutas selga.

„Kohe hakkab ta ringutama — nagu Vene talupoeg viina-unes! ärgates, „kohe naerab ta irvitades!“

„Naera! Naera!“ sosistas ta hellalt.

„Tõepolest!“ sõnas ta hääletult ja oli nii põrutatud, et kokku vajus nagu kõdunenud puutüvi.

Suu irvitas. Aleksander pani käed risti, nagu laps palvetades teeb; ta kummardus sügavale savisuu kohale, ligidalt, õige ligidalt tahtis ta naeru näha. Ta puudutas näpuga savihuuli; ta näpp kokkus, sest huuled olid niisked, külmad ja surnud.

„Ta ei ela?“ pomises ta.

(Järmises numbris lõpp).

Parem ja odavam pühade kink on

„ALBERT ORG'i kirjastuse“

(Tallinn, Viru tänav nr. 8, telefon 19-82)

„Kodu ja kooliraamatud“.

ILMUNUD ON:

Lamartine, Graziella.

Lagerlöf, Vagajutud Kristusest.

Tammann, Jüri Vilms.

Tammann, Eesti üldised laulupidud.

Swift, Guliveri reisid.

Hauff, Karavaan.

Mark Twain, Tom Sawyeri juhtumised.

Cervantes, Don Quijote,

Raamatud iluköites.

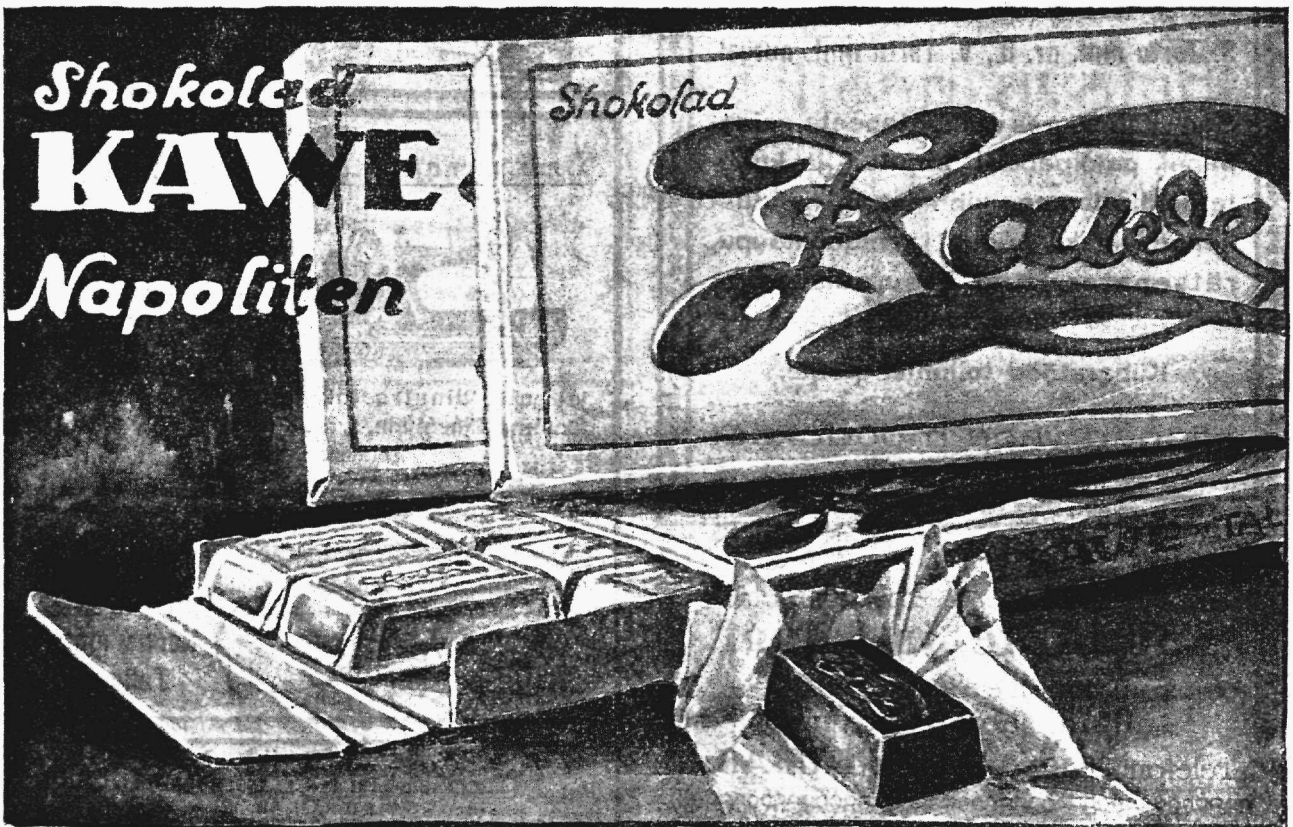
Euroopa rahu rikkujad.

Militaristid. Fascistid. Junkrud. Kommunistid.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Viimasel silmapilgul tuli nii rohkesti kuulutus, et osa materjali, mis sellesse numbrisse määratud, välja pidi jääma.

Anname edaspidi lugejatele selle ruumi võrra, mis kuulutused ära võtavad, lugemismaterjali rohkem.

„Ao“ toimetus.

TALLINNAS

Naisterahvariieete töötuba
Oskar & Anni
 Narva m. 10, k. 2, Kõnekr. 13-75
 Võtan vastu tellimisi:
 mantlid, kostüümid, kasuka d, e, c, t.
 Kõige austusega **Anni.**

VOLD. ESPERK.

**Tampere tapeediäri,
 kirjutustarvete, pudu- ja
 moodikauplus.**

S. Tartu mnt. nr. 8., V. Tartu mnt. nurgal.

Soovitab suures valikus tapeete, seinapappi, pakkpaberit, kirjutus- ja koolitarbeid, albume, vihmavarje, jalutuskepe, kõiki pudu- ja moodikaupu, rätsepatarvitusi, pesu, naisterahva kübaraid jne.

Kübaratööd tellimise peale.

Hinnad väga mõõdukad!

Köösel ja Kötsi saapakauplus

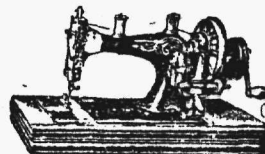
Müürivahe tän. nr. 9 ja
 Vana Kalamaja tän. 26.

Kevade hooajaks

suur valik jalanõusid
 võistlemata odav. hind.
 Sandaalid, valged ja värvilised kingad, saapad meestele, naistele ja lastele. 26

Õmblusmasinate mehanik.

Tulen toju ja võtan oma juures kõiki seltsi õmblusmasinaid parandada; on kõige vanemaist funi uuema süsteemini masinate laetvutefi, nõelu ja jagufid. Minult asjatundlik töö vastutusega. Tallinn, Lõhehi tän. 5, krt. 8 (end. Waestepatuste t.), Lõnismäe lähedal.

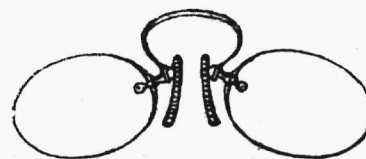
Sandaale ja kingi

soovitan heas valikus.

Tallinn, Jaani tänav nr. 6

Telefon 22-19.

M. DUBAS.

UUK,

Narva mnt. 4.
 Tallinnas.

OSKAR WIKMANNI

KELLASEPÄÄRI JA I KLASSI TÖÖKODA

VIRU TÄN. NR. 15.

Shokoladi-, kompveki-
ja biskviidi-tehas
R. Klausson.

Tallinn, Toom-Vaestekooli t. nr. 1.

Kõnetraat nr. 19—05.

A. Brandmann'i
kompveki-
tööstus

Väike Tartu maantee nr. 4.

S o o v i t a b

tuntud headuses kõige paremat
shokolaadi,

shokolaadi-

kompvekke,

marmelaadi

ja biskviiti,

- Kaupmeestele protsendid. -

P. PODER V. Pärnu
m. nr. 36

Tõnismäe nurgal. : Kõnetraat 24-75.

Soovitan omast Pariisi valmis-
riiete kauplusest iga-
suguseks hooajaks suures valikus mees-
terahva üliriideid.

Võtan tellimisi vastu meeste- ja naister.
tööde peale.

Äris suuremal arvul kodu- ja väljamaa riideid.

Hinnad võistlemata odavad.

Austusega **P. PÖDER.**

Lilleäri avatud.

Igapäev värsked lilled suu-
res valikus saadaval. Poti-
ja vaasililled, kunstilised
leinapärjad j. n. e.

Austusega

Lilleäri VLADIMIRI T. Nr. 28.

Kes armastab hästi riides käia,

see laseb omale tingimata üllikonna ja pallitu teha

rätseppmeister Römmeri juures

Tallinnas, Kaupmehe tän. nr. 5.

Ilusaid päevapilte moodsas tehnikas valmistab
teile päevapiltnik 28

JOH. HALLIKAS

võistlemata odavate hindadega.

Iga tosina piltidega ja postkaartid. suurendus hinnata
kaasas. Aadress hoolega üles märkida: Tallinnas,
Viru tän. 12. Singeri õmblusmasin. kpl. ühes majas.

FABEROSS
„FRU-FRU“
ON TÕESTINI
HEA, KUI HEA
FABEROSS
ÜLEÜLDSE
OLLA VÕIB

Likööri- ja napsivabrik
O.-ü. „VERITAS”,
 Tallinnas.

Liköörid ja napsid.

1922. a. 8 kuldauraha.

Esimese järõu kosmeetika,
 parfumeeria ja tualetiseebi-
 tehas Eesõis.

Soovitab:
lõhnaõlõisid ja
kõlnõvett

(Eau de Cologne),

mis oma headuse poolest
 paremate väljamaa saadus-
 tega võõsõlevad.

Tallinn, S. Arehna tän. 34.
Kõnetraat 17-09.

Rätsepa töökoda

Maakri tän. nr. 8. :: Telefon 15-55.

J. SÜSLICH

Võtan vastu tellõmõsi meesterahva õlõriõete peale.
 :: Tõõ korralõik, hinnad mõõõdukad. ::

TALLINNAS

SULEV PAVEL

JUVELIIR

Graveerõmise, kuld- ja hõbeasõjade tõõstus,
 Narva m. nr. 17 kaupõus.

Saapaid ja kingi

Paremaid tõõid, on alati minu
 juures saadaval.

M. Dubas.

Jaani tänav Nr. 6. Kõnetraat 22-19.

En gros

En détail

KAUBAMAJA JOH. BERNER

Kõnetraat:
nr. 188

Tallinnas,
Wäike Karja tän. nr. 12.

Säde-aadr.:
„Kiviklaas“

Rikkalikus väljavalikus alaliselt ladus:

Klaas-, kivi-, emailitud ja alumiinium nõud.
Majapidamise tarberiistad ja masinad.
Petrooleum-lambid ja elektriarmatuurid.

K-m. „ILVES“

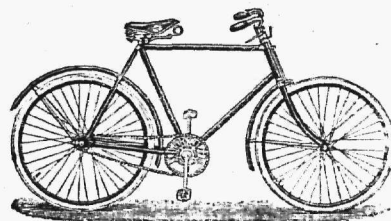
Vene turg nr. 1.

Soovitan odavate hindadega igasugu alumiinium, portselaan ja email kaupu. Nuže, kahvlid, kumminisu j. p. m.

Enne tarvitamist.

Pärast tarvitamist.
Ninast ripub inimese iludus ehk inetus ära. Ninade vead parandatakse illeilma kuulsa orthopäädilise aparadi „ZELLO-PUNKTI“ abil. Aparadi hind 500 mrk. Saadan järelmaksuga posti kaudu kätte.
Müük KRENTSITSKY rohukaupluses Tallinn, Kullasepa t. 14.
Ainuesitus Eestis: Pikk tän. 7-5.

Kuulsad jalgrattad,

Naumann, Mars ja teised.

Õmblusmasinad,

Naumann, Pfaff, Vesta, Clara j. t.

Kudumismasinad Gloriosa.

Koorelahutajad,

Põllutöömasinad ja osad

kõigile nimetatud masinatele
saadaval

KR. SAAR & Ko.

Tallinnas, Tartus, Rakveres ja Jõhvis.

„OSTA” Kaubandus- ja Transport-Ühisus

Viruvärava puiestee nr. 27. Kõnetraat nr. 12-32, 18-51.

Soovitab omast ladust:

põllumasinaid ja põllutööriistu:

Lokomobiile hob. veetav.	Katuse tõrva,	Õmblusmasinaid,
Rehepeksugarnituure,	Rehepeksumasinaid „Deutsche Werke“ hob. jõul,	Võimaseid,
Isesõitjaid,	Vedruakkeid,	Naftamootore,
Katusepappi,	Sahku,	Paaditaguseid mootore.

Akadeemilise Rätsepa-töö Kunsti Edendamise Seltsi

meeste ja naiste riiete Akadeemilised juurelõikuse

KURSUSED

end. Peterburi juurel. Akadeemia õpetaja, juurelõikuse kunsti eriteadlase P. F. Metusala isiklikul juhatusel. Kursused on päevased, õhtused ja kiires korras. Kursustel õpetatakse põhjalikult riiete juurelõikust, modelleerimist shurnaaside järele, selga proovimist ja väljatõotamist üle ilma kuulsa koonusektsionaal juurelõikuse meetodi järele. Kursusi juhatab pealinna esimese klassi mees- ja naisrätsepaaride juurelõikajatest koosseisuv komitee.

Kursustele vastuvõtmine igal ajal.

Sealsamas võetakse vastu, — tellimisi elegants. meeste- ja naiste riiete lõigete peale mõõdukate hindadega.

Lähemad teated kursuste üle maksuta.

Tallinn Rüütli t. 6, krt. 2.

JUHATUS.

Kellade-, kuld- ja hõbeasjade-kauplus

ning 1-se klassi parandus-tööstius võisilemata odavate hindadega.

Ostas briljante, kulda ja hõbedat.

V. Karja tän. 2,

P. Eichelmann.

RIIDEKAUPLUS

A. LAAMANN

Vene turu ja Narva mnt. nurgal 1/4.
— TALLINN. Kõnetraat 14-52. —

Alati ladus suures väljavalikus kõiksugu puuvillased, linased ja villased riidekaubad. Lõimed, lõngad, niidid, sidumise nõõrid j. n. e.

!!! Kasulikum sisseostukoht kõigile !!!

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

Laste Rõõm. Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.

Füüsika. I, II ja III. jagu. M. Keskküla ja E. Maltene. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

Kaubateadus I. A. Aljak. Hind 100 mrk.

Kasvatuse radadel. Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

Töökool ja õpekool. Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

Parlament. Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

Kuidas kunstlikult nooreks saada. Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

Minu mälestused. Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

Sõda Landesvehriga. J. Poopuu. Hind 100 mrk.

Nipet-Näpet. Legendid, anektoodid ja tösijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

Vähkmann ja Ko. Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

Tiibuse Mari ajalikud laulud. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

Au langenuile. Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Saatuse tujud. Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

Punased lõunast. F. Grass. Hind 60 mrk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mrk.

Poiss ja liblikas. Novellid. A. H. Tammisaare. Hind 100 mrk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

Mida võiks igaüks suguhaigustest teada. Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

Pärisosa. Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

Käskivi. Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

Eestlaste sugu. M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

Kaubateadus 2. A. Aljak. Hind 160 mrk.

Immensee. Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

Kadunud mees. Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigielu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbluse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind: ühes kuus 120 mk.
                                 kahes „ 240 „
                                 kolmes „ 360 „
                                 Üksiknumber 30 „

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kulutuste hind: 1 lehekülg 3500 marka
                                 1/2 „ 1750 „
                                 1/4 „ 875 „
                                 1/8 „ 440 „
                                 1/16 „ 220 „

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2.

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).